

steg

Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 2 • 2017 • 81. årgang

TEMA: Identitet

Øytun ble til Alta side 13

Hvor lutherske er vi? side 22

Hvem er vi, egentlig?

Vi har valgt et grunnleggende og ambisiøst tema for dette andrenummeret av *steg*. Jeg kan med en gang si at vi burde hatt mange flere sider for å få dekket det skikkelig. Men jeg tror vi leverer mye godt stoff om temaet identitet, likevel. Før jeg går videre, må jeg bare takke for all den positive responsen vi har fått på forrige nummer og omleggingen av bladet. Det gir oss lyst til å jobbe videre med å skape gode produkter.

Tilbake til tema. Identitet handler om å vite hvem man er. Som person, hvem er jeg? Som menneske, hva er et menneske? Som skole, hva er vi og hva står vi for? Som *kristen* skole, hva er vi og hva står vi for? For hva betyr det egentlig å være en kristen skole? Alle disse samtalene bør vi ha rom for på skolene våre. Samtalene bør kanskje jevnlig bli tatt i personalmøter, for det er ikke spørsmål vi blir ferdig med en gang for alle. Vi håper dette bladet kan være en inspirasjon til slike samtaler på alle våre skoler.

«Alle fellesskap er omvendte kjøleskap. Deres uttalte hensikt er å skape varme innad, men for å få det til må de, nærmest uforvarende, skape kulde utad. Nøyaktig motsatt av hva et kjøleskap gjør, med andre ord. Når kulden utad blir mer påtrengende enn den indre varmen, får omverdenen et problem.» Dette skriver Thomas Hylland Eriksen i boken *Røtter og føtter*. Det er viktig at vi bygger fellesskap, og fellesskap finner vi ved å være sammen med folk som deler noe med oss, det som gir identitet til fellesskapet. Men vi må aldri bli oss selv nok, vi må aldri bli for innadvendte, da viser vi bare ryggen til andre. Når vi jobber med de kristne folkehøgskolenes identitet, må vi ha dette i bakhodet, både på den enkelte skole og som bevegelse. Vi må aldri bli oss selv nok.

Vi skriver 2017, og det er 500 år siden Martin Luther startet Reformasjonen som kom til Norge noen år senere. I år vil Lutherjubileet bli markert mange steder og på mange måter. Ikke alle skolene våre er lutherske. Jeg vet at Luther ikke nødvendigvis klinger like godt i alle våre frikirkelige kretser i Norge, av forståelige grunner. Men vi er faktisk mer lutherske enn vi tror alle sammen her i Norge. Som Idar Kjølsvik sier i intervjuet bak i bladet, er det god grunn til å feire Lutherjubileet ved skolene våre.

Våre ungdommer på skolene jobber alle sammen med å finne sin identitet. Det vet vi godt. Ja, gjør vi ikke alle sammen akkurat det gjennom hele livet? Jeg er svært takknemlig for at vi får trykke teksten til psykiater Tormod Huseby. Den har noe viktig å minne oss på. Å stå fram som seg selv er viktig, å bli avvist kan ødelegge oss. Som kristne har vi et grunnleggende syn på alle mennesker: Vi er alle bærere av Guds bilde. Det tror jeg vi skal være frimodige med å fortelle hverandre.

Salme 139,14:

**Jeg takker deg
for at jeg er så underfullt laget.
Underfulle er dine verk,
det vet jeg godt.**

Tom Arne, redaktør *steg*

steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole

Utgitt av Noregs Kristelege Folkehøgskolelag (NKF)
og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole
Postadresse: Postboks 420 Sentrum, 0103 Oslo
Besøksadresse: Øvre Vollgt. 13, 2.etg, 0158 Oslo

Telefon: 22 47 43 00
E-post: nkf@ikf.no
NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:
steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. *steg* skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøg-skolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med dannelse.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten
tom.arne@sagavoll.no
Telefon: 91 57 11 57

Journalist: Marit Asheim

Design: Kristin Skieie Antoine, KSA_design
Trykkeri: 07 Media AS
Forsidebilde: Heidi Olsen

Abonnement: Kr 150,-
Annonser:
Helside: kr 5.000,-
Halvside: kr 2.700,-
Kvartside: kr 1.500,-

Norges Kristelege Folkehøgskolelag (NKF)
Edgar Fredriksen, Høgtun (leder NKF)
Hilde Maria Nicolaisen, Sunnmøre
Ånen Tveit, Alta
Henning Iversen, Nordhordland
Olaug G. Sløgedal, FHS Sørlandet

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)
Kjell Konstali, Solborg (leder)
Jorun Knapstad, Sunnfjord
Erling Helland, Bakketun
Svein Harsten, Rønningen
Edgar Fredriksen, Høgtun (leder NKF)

Sekretariat
Tor Grønvik, daglig leder, tor@ikf.no
Marit Asheim, informasjonsrådgiver, marit@ikf.no
Johan Smit, økonomirådgiver, johan@ikf.no
Arvid Kopperdal, organisasjonsrådgiver, arvid@ikf.no
Hilde Haugen, administrasjonssekretær, ikf@ikf.no
Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, marie@ikf.no
Mette Røstum, informasjonsrådgiver, mette@ikf.no
Terje Wehus, informasjonsrådgiver, terje@ikf.no

Innhold

27 **Hvorfor gjør det så vondt
å bli avvist?**

31 **Folkehøgskolekatalogen, en
brosjyre fra et litt avansert
reisebyrå?**

32 **Blomstenes hemmligheter**

34 **Steg fra siden**

35 **Bokanmeldelser**

39 **Slik gjør vi!**

40 **Manus til morgensamling**

42 **Folkehøgskolelivet
sett frå Botn**

44 **Etiske dilemmaer i bistanden**

46 **Spor – tilbakeblikk på
historien**

4 **Skapt i Guds bilde**

5 **Dikt av Jan Erik Vold**

6 **Tor har ordet**

8 **Tre øvelser i identitet og bevegelse**

9 **Hvem forteller skolene at de er?**

13 **Nytt navn har gitt ny giv**

16 **Identitet er – En samtale om
identitet og internatlederrollen**

20 **Identitet i jobben**

23 **Jobben styrker identiteten vår**

24 **– Luther har hatt større
innflytelse i samfunnet vårt
utenfor kirken enn i kirken**

Skapt i Guds bilde

Gud sa: «La oss lage mennesker i vårt bilde, så de ligner oss!» Da formet HERREN Gud mennesket av støv fra jorden. Han blåste livspust i nesen på det, og mennesket ble en levende skapning. Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, som mann og kvinne skapte han dem. Gud så på alt det han hadde gjort, og se, det var svært godt! Og det ble kveld, og det ble morgen, sjette dag.

Av Tom Arne Møllerbråten

Den oppmerksomme bibelleservil kanskje stusse litt på teksten ovenfor, for jeg har tuklet med den. Jeg har klippet og limt litt fra de to skapelsesberetningene og flettet dem sammen. På denne måten ønsker jeg å tydeliggjøre noe som allerede står der, men som kommer klart fram på denne måten. På de første sidene av Bibelen vil vi finne noen kjennetegn på menneskets identitet, disse har vidtrekkende konsekvenser for våre liv og synet på oss selv.

Støv. Det første er at vi er laget av støv fra jorden. Jordiske, av samme materiale som alt annet i naturen, forgjengelige, dødelige. Det er ikke noe overraskende i dette. Når vi dør, blir vi til jord igjen. Slik er naturen, slik er vi.

Guds bilde. Det neste punktet er ikke fullt så opplagt, det ser vi veldig tydelig i dagens etiske debatt om menneskeverd. Selv om vi er støv, er vi mer enn støv: Vi er bærere av Guds bilde. Akkurat hva det betyr, har i alle år vært diskutert av teologer, men det er stor enighet om at dette gjør mennesket unikt i skaperverket. I dette ligger menneskets verdi som noe langt mer enn støv. Som bærere av Guds bilde står mennesket i en relasjon til Gud og som Guds representanter på jorden. Verken evner, talenter, kjønn, alder eller funksjonsdyktighet kan devaluere dette. Det holder å være menneske. Skapt og elsket av Gud. Stort!

Synd. Går vi til det tredje kapittelet i Bibelen møter vi et opprør. Mennesket var ikke fornøyd med å være skapt i Guds bilde,

men ville selv være som Gud, være Gud. Det gikk dårlig. Heller ikke dette overrasker oss, for vi kan hver dag se hva menneskene gjør mot hverandre, mot naturen, mot seg selv – og til syvende og sist mot Gud. Dette opprøret skader oss, og Bibelen kaller det synd. Det skader oss, men det fjerner likevel ikke Gudsbildet i oss.

Så vi står igjen med dette: Vi er levende kreasjoner av støv, bærere av Guds bilde, stadig i opprør, men alltid ønsket og elsket av Gud. Og vi tror på en Gud som er villig til å strekke seg langt for å fortelle nettopp det. Å ha vår identitet forankret i å være ønsket og elsket er mer enn søte ord, det får enorme konsekvenser for livene våre. •

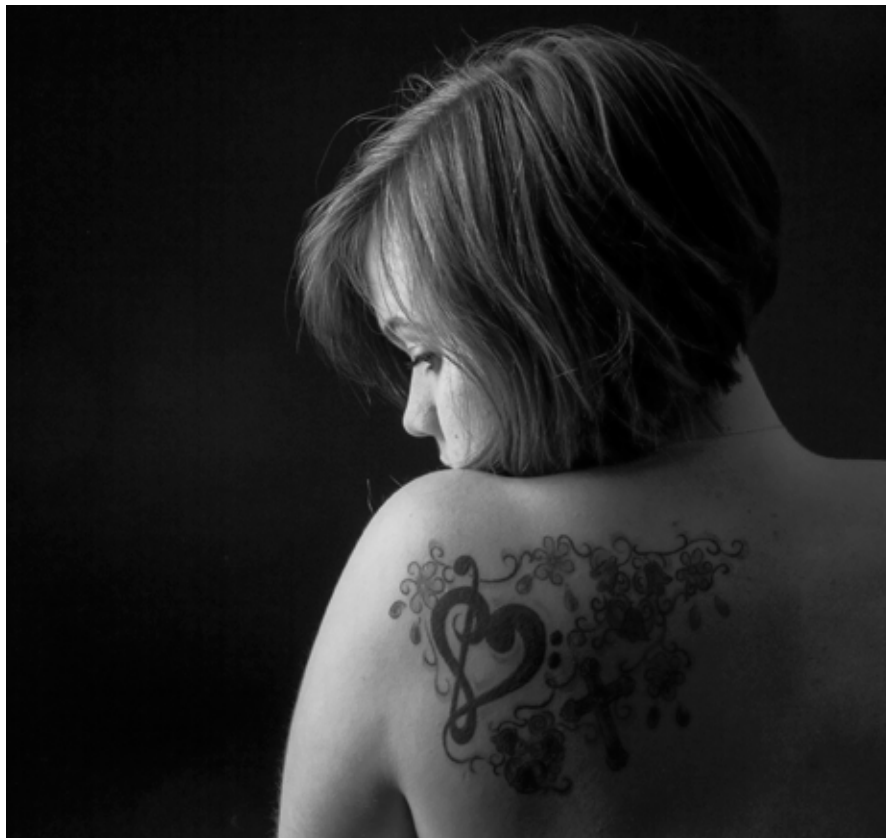

Foto: Helene Othelle Alfheim, elev på Bjerkely fhs

Fra lyrikkens verden

Funny

Tenk at jeg er født
– hvor urimelig
det er at jeg skulle bli født, jeg
født i Oslo den attende oktober nittenhundreogniogtredve
etter Kristus, på Vor Frues Hospital, jeg
født som gutt, veiende 4100 gram, sunn og frisk, født
medio oktober (visstnok
på en onsdag) og altså unnfanget i
januar, bør det bli, at det ble jeg
som ble født, jeg som ble unnfanget da, min sædcelle
som fant veien fram og var først (eller den foretrukne
om nå eggcellen, min eggcelle, hadde noe valg), det er da
til den rene usannsynlighet
grensende at det var jeg, nettopp jeg og ingen andre enn jeg
det skulle nedlegges grunnstein for
der og da, hvem kunne ant noe slikt januar 39? jeg Jan Erik
Vold blindt umælende allerede i gang
med å samle sine bokstaver og celledeler seg
gjennom morula og blastula til et froskevesen
sprengende mot mavens labyrinter, altinnsugende, for så
oktober s.å. være klar
til å presse seg ut til menneske – har jeg forresten fortalt
vi ble tatt med keisersnitt, min søster og jeg, februar 44
oktober 39, i soldrakt et bredt dobbeltarr
nedover moderens mave, det var p.g.a hennes smale
bekkenparti, derav vår smukke hodeform
sies det) – at denne statistiske så godt som
umulighet, sjansene mindre enn én til en milliard, har gått bort
og gjort virkelighet av seg: DET BLE MEG! – dette
tenker jeg på i stunder det ikke faller helt greitt
å være født, jeg strammer meg opp og tenker høyt:
SORRY BRØDRE DET BLE MEG
JEG FÅR PRØVE Å GJØRE SÅ GODT JEG KAN.

Jan Erik Vold, fra Mor Godhjertas glade versjon. Ja, 1968

Trykt med tillatelse fra Gyldendal Norsk Forlag.

Foto: Jordan Whitfield, Unsplash.com

- For å gjøre hjertene glade!

De kristne folkehøgskolenes identitet: Forankring, fornyelse og formidling.

av Tor Grønvik, daglig leder i NKF og IKF

Hvis du spør folkehøgskolefolk om hvilke verdier de og skolen deres bygger på og vil fremme, vil du få mange ganske like svar. De vil handle om menneskeverd for alle, om fellesskap i det nære og solidaritet globalt, om miljø og bærekraft, og mye annet godt. Og de vil i stor grad være overlappende enten du spør på en kristen eller en frilynt skole. Men egenarten, identiteten, vil komme til syne hvis du spør videre om hva disse verdiene springer ut av, hvor de er forankret. Hvor hentes energien og inspirasjonen til å virkeliggjøre dem fra?

Livssynsbaserte skoler. De kristne folkehøgskolene er ikke bare verdiskoler. Det skulle bare mangle! De er livssynsbaserte skoler «... med forankring i kristen vedkjennning». Den første i rekken, Sagavoll, kom i 1893. Asbjørn Knutsen, som startet skolen, var inspirert av den danske folkehøgskole-pionéren Christen Kold:

«... min egentlige oppgave i verden er å gjøre hjertene glade ved det budskap at Gud elsket oss ved sin sønn Jesus Kristus på tross av at vi var syndere.» Her hentet han energien til en folkehøgskole som fikk stor ringvirkninger i hele Norden. Og så la han til, som både en teologisk og pedagogisk grunntanke: «... verken

«Verken dannelse eller beåndelse kan påtvinges noen, for de forutsetter begge en frivillig mottagelse.»

dannelse eller beåndelse kan påtvinges noen, for de forutsetter begge en frivillig mottagelse».

Mer enn 150 år senere fører NKF's idé og prinsippprogram denne selvforståelsen videre, i vår tid:

NKF bygger på et kristent menneskesyn og vil styrkja og forma ut den kristne folkehøgskolerørsla med forankring i evangelisk kristen vedkjennning. (fra § 1 i vedtektene). NKF vil kombinere forankring i skoleslagets og organisasjonens verdier og tradisjoner med åpenhet i møte med impulser og utfordringer i vår egen tid.

Menneske – samfunn – skaperverk
Mennesket er skapt i Guds bilde og hvert enkelt menneske har en ukrenkelig verdi, uavhengig av prestasjoner og funksjonsevne. Menneskets identitet er knyttet til kunnskap om egne historiske røtter, nasjonale kulturtradisjoner og globale kulturstrømninger. NKF vil arbeide for at folkehøgskoleelevene skal finne sin identitet i trygge rammer.

NKF vil arbeide for et demokratisk samfunn der alle opplever seg inkludert og får ta i bruk sin unike utrustning og sine egenskaper i samspill med andre. Vi er skapt til fellesskap og NKF legger vekt på det lokale

og globale perspektivet med solidaritet, rettferdig fordeling og aktiv deltakelse i samfunnet. NKF vil arbeide for større forståelse på tvers av grenser og å utdanne bevisste verdensborgere.

Et kristent menneskesyn ser mennesket som en del av helheten i skaperverket. Naturen har sin egenverdi. Den er både vilkår og ramme for menneskenes livsutfoldelse. NKF vil arbeide for at både de ansatte og elevene skal forstå viktigheten av å ta vare på miljøet og bidra til en bærekraftig ressursforvaltning.

Allmenndanning og folkeopplysning
Folkehøgskolen er en allmenndannende skole. Allmenndanning er et begrep som favner både kunnskapstilegnelse og personlig og sosial vekst. Allmenndanning knytter individet til fellesskapet, både i det nære og globalt. Et dannet menneske er både selvstendig og sosialt ansvarlig. I folkehøgskolen er læring knyttet til undervisningssituasjonen, til internatet og til det sosiale livet på skolen.

Opplevelser og erfaringslæring er sentralt i allmenndanningen. Det sosiale og demokratiske aspektet er viktig i NKF's læringssyn. NKF vil bidra til en pedagogisk praksis med vekt på samarbeid og dialog.

Kristen verdiformidling
Folkehøgskolen er en verdiskole. En kristen folkehøgskole er både verdibevist og åpen. NKF vil arbeide for at elevene skal møte kristen livsforståelse, kristen tro og kristent liv.

Dette skal forenes med respekten for elevenes integritet og ansvar for egne livsvalg.

«Verdibevist og åpen». Ikke det ene på bekostning av det andre. Men en ambisjon om å bli bedre til begge deler, samtidig! Hvordan det gjøres, formes av den enkelte skolens eiere og tradisjoner, de ansatte, skolens omgivelser, og av elevene, som inviteres inn i fellesskapet som medspillere i sin egen dannelsesreise gjennom folkehøgskoleåret. •

«... om nødvendig, med ord». Kristne folkehøgskoler vil at elevene skal møte kristen livsforståelse, kristen tro og kristent liv. Her fra påskemarkering på Rønningen folkehøgskole.
Foto: Sture H Vareide

FAKTA:

Folkehøgskoler

- Første kristne folkehøgskole i Norge, Sagavoll, 1893
- 32 kristne folkehøgskoler i dag
- Nesten halvparten av folkehøgskoleelevene i Norge
- Eies av kristne organisasjoner og trossamfunn

Tre øvelser i identitet og bevegelse

Skoleutviklingsprosjektet Ungdom, kultur, tro (UKT) lærte oss noe om identitet

Rapport fra Vegard Holm, tidl. leder for UKT-prosjektet

Et av målene som ble presentert for UKT-prosjektet, var å «gi økt bevissthet om skolenes kristne identitet». Én av de fire prosessene vi gjennomførte på UKT-skolene hadde identitet som overskrift. Vår forståelse av identitet var at den både har en historisk og en skapende komponent. Historisk fordi vi er preget av vår historie, og skapende fordi vår identitet alltid er i bevegelse. Bevegelsen oppstår i samspillet mellom skolen og skoleslagets historie og hvordan ansatte og elever er med på å både gjen-skape og utvikle skolenes identitet. Identitet er praksis! Det er et resultat av små og store ting vi gjør hver dag. Det er den praktiske pedagogikk-en og teologien vi gjør sammen i det daglige. Det er en stor oppgave, og en oppgave som er alt for viktig til å overlate den til tilfeldigheter.

1. Kjenn dine røtter

Allerede før vi startet hadde vi innsett tre vik-tig ting. Dette prosjektet handlet om å kjenne vår historie og våre røtter, for identitet handler om hvor vi kommer fra. Og når jeg sier vi – mener jeg ikke et diffust «vi», men «vi» – som i alle som jobber i den kristne folkehøgskolen. Det er en pedagogikk, et menneskesyn, en rik og innholdsrik teologi og pedagogikk som er flettet sammen og som gir oss særpreg og identitet. I tillegg har hver folkehøgskole sin historie, en historie om gründere og pionerer – mennesker som brant for noe og som hadde en visjon. *Denne historien skal vi kjenne, være takk-nemlig for og forvalte – men ikke konservere.*

2. Kjenn deg selv og dine kollegaer

Identitet er alltid i bevegelse. Vi har alltid vært folkehøgskole, og vi har alltid hatt en praksis, men denne praksisen har alltid vært i bevegelse. Den er i bevegelse nå, og den bevegelsen er vi en del av. Som ansatte har vi alle ulike erfaringer og ulike historier som er med på å utvikle skolens identitet. Gjennom UKT-prosjektet erfarte vi hvor viktig det er at vi på hver skole snakker fortrolig om hvor vi kommer fra og hva vi har med oss. Deler livshistorier, prøver å forstå hverandre, lærer av hverandre, og utvikler en felles identitet som både ivaretar våre røtter og viser oss hva som finnes av ressurser hos hverandre. Det hjelper oss å skape noe nytt. Vår identitet som folkehøgskole er et fellesskapsprosjekt. *En sterk identitet fordrer et sterkt «vi» som kjenner hverandres historier og ressurser.*

3. Kjenn dine elever.

Våre elever er i aller høyeste grad med på å skape bevegelse. De blir påvirket, men de er også med på å påvirke. En øvelse vi aldri må slutte med er å bli kjent med våre elever. Hvem er de? Hva er de opptatt av, hva kjennetegner dagens ungdomskultur eller populærkultur? Hvordan utvikler elevenes identitet seg? For elever er i forandring – alltid – både som per-soner og ettersom samfunnet endres. De pre-ges av sine omgivelser, kultur og erfaringer. I dag er kjennskap til kristen tro og bibelske grunnfortellinger synkende, og troen er i stor grad individualisert og forstås som en privat-sak. Sannhet forstås som noe subjektivt og handler i stor grad om hva som er «sant for meg». En slik virkelighet gjør at ungdommers identitetsprosesser har blitt mer krevende og kompleks enn noen gang tidligere.

Elevenes livsvirkelighet, er folkehøg-skolenes virkelighet. Vår oppgave er å hjelpe

våre elever i disse vanskelige prosessene. Vårt bidrag er å la dem møte en skole med sterk identitet og solid forankring. Vi utfordres dag-lig på å være tro mot oss selv samtidig som vi har respekt og interesse for elevenes livs-erfaringer og ståsted. *Det utfordrer oss til å både være rotfestet og rause. Rotfestet, men ikke uten respekt, rause, men ikke uten ryggrad.*

Avslutning

Spørsmålet er kanskje *hvordan* skal dette sam-spillet være? Hvilke premisser legger vi for samspillet? Hvordan forstår vi vårt oppdrag, og hvordan utfører vi det? Kanskje er det her vi kjenner skoen trykke? Jeg skal ikke prøve på noen konklusjon annet enn at alle disse tre punktene må forstås som øvelser. Det er øvelser i å bygge identitet. Øvelser i å holde visjonen oppe, men også i å være villige til å forbedre vår praksis. Det er øvelser i å dele livserfaringer med hverandre og øvelser i å la elever møte mennesker som er engasjerte, åpne, rotfestet og rause. *Og det vi øver på, det kan vi bli gode til!* Lykke til! •

FAKTA:

UKT-prosjektet (Ungdom, kultur, tro)

- Et skoleutviklingsprosjekt i regi av NKF i samarbeid med Det teologiske menighetsfakultet (MF)
- Prosjektledere (medforskere) fra omlag 20 skoler deltok på 6 samlinger på MF og gjennomførte 4 prosesser på egen skole.
- Temaene for de fire prosessene var: 1) ungdomskultur, 2) skolens identitet, 3) trospraksiser og 4) tro-/livssamtaler
- Planlagt og gjennomført fra 2012-2015
- Ledet av Johan Lövgren og Vegard Holm

Hvem forteller skolene at de er?

Selvevaluering som bevisstgjøring om identitet

I tidsrommet før borgerkrigen i Amerika skrev den amerikanske dikteren Walt Whitman verket «Sangen om meg selv» med iden-titet som gjennomgående tema. Et sted i diktet gir dikteren uttrykk for at beskrivelsen av begrepet blir snevert og trangt og ikke dekker den indre kampen om hvem han egentlig er: «Do I contradict myself? Very well, then I contradict myself, I am large, I contain multitudes». Som menneske er han stor og rommer et stort mangfold, ikke rart at han motsier seg selv. For Whitman blir ikke identiteten noe fastlagt og uforanderlig, den blir en levende og mangfoldig utvikling.

Av Odd Haddal, tidl. pedagogisk konsulent Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling

Mangfold. Etter å ha lest mange selvevaluerings-rapporter fra fjoråret sitter vi igjen med en lignende følelse: De rommer mye. Data, fortellinger, møter med elevene, motsigelser, utelatelser, ideer og visjoner. Selv om flere skoler følger opplegg som ligner på hverandre, skinner identiteten og egenarten gjennom. Rapport-ene forteller om gode intensjoner og prosesser som av og til kan gå litt i stå i et mylder av kryssende inte-resser og krav. Det kravet som omtales mest i rapport-ene, er uten tvil dypdykkene, kvalitetsutviklingen, der skolene ser nærmere på et bestemt utviklings-og endringstema. Her gjøres det mye godt arbeid. Gjennom selvevalueringen, både prosessen og rap-

porten, forteller skolene hva de driver med. Direkte og indirekte viser de fram sin identitet.

Identitet. Folkehøgskolen Sørlandet skiller seg ut med et aktuelt tema, skolens identitet. Hvordan oppfatter skolen selv sin identitet og hvordan opplever elevene skolens identitet? Er det samsvar mellom liv og lære? Skolen har spurt både årets elever og tidligere elever, og fått inn over 300 svar. Og skolen fikk stort sett bekreftet at elevene er enige med skolen om hva identiteten er. Identiteten, som selvsagt bygger på at skolen er en folkehøgskole, er utformet som sju overskrifter (Kristen profil, Bredde-skole, Fellesopplevelser, Aktivitet, Enkeltindividet i fokus, >>

<< Engasjement, Bærekraftig). Gjennom prosessen har skolen også fått innspill som den bruker i sin markedsføring, der vekten legges på fellesopplevelsene. Og prosessen er også aktuell for skolens pedagogiske planlegging og daglige liv: «... definisjonen [av identitet] kan også fungere som en bevisstgjøring for ansatte, for å være med å sette en retning for arbeidet vårt. Vi ser det også som naturlig at definisjonen i blant kommer opp til en evaluering – det er ikke slik at den er hugget i fjell for all tid. Skolen er hele tiden i utvikling ...»

Aksjonsforskning og bærekraft. De fleste skolene som er med i prosjektet Aksjonsforskning og bærekraft, tar dypdykket ned i dette prosjektet. En av disse er Stavern, og den har bygd opp mye av rapporten på GLL (Gjort, Lært, Lurt)-lesten som prosjektet anbefaler. I flere år har skolen arrangert en lavforbruksuke, og i en Lært-Lurt-oppsummering skrev en av elevene: «Jeg har alltid sett på meg selv som ei miljøbevisst jente, men denne uken lærte jeg faktisk mye om meg selv. Jeg syntes det å måtte følge disse reglene først virket ganske fjernt, men etter å ha gjort det i en uke, innså jeg at det er faktisk ikke noe vanskelig. Det handler om å gjøre ting til en vane og til slutt tenker du ikke over det lenger.» To ting gjør skolen klart rede for. Det første er helheten i prosjektet på skolen, at miljøengasjementet må tas på alvor: «Derfor er det også helt nødvendig at skolens personale går

foran som gode eksempler, og at bærekraft gjenspeiles i skoledriften.» Og eksemplene blir nevnt. Det andre er danning. Skolen ser på prosjektet om Aksjonsforskning og bærekraft som «en naturlig del av Danningsprosjektet vårt også neste skoleår.» Og danningen er et overordnet tema i rapporten. Stavern er ikke bare en kristen skole, men den står også i «Grundtvigs allmenndanningstradisjon, med vekt på hele mennesket; Ånd, Sjel og Kropp.» Det er mange andre skoler som tar utgangspunkt i prosjektet Aksjonsforskning og bærekraft i sin drøfting av kvalitetsutviklingen. De fleste har valgt å basere rapporten på elevenes GLL-rapporter. Ett eksempel er Jeløy, som har med alle GLL-rapportene fra elevgruppene som vedlegg. En av gruppene forteller at de i sitt prosjekt kjøpte inn filterflasker til alle, og «vi fylte våre filterflasker til sammen 252 ganger. Vi drakk altså 125 liter vann uten noe innkjøp og

forbruk av plast. ... Dette har vært veldig bevisstgjørende for mange og er et positivt tiltak som skal gjennomføres også neste år.» Forbilledlig er det også at Borgund, som også rapporterer om samme prosjekt, gir elevene en konkret anerkjennelse for forskningsgruppens arbeid: «Elevene som har arbeidet med prosjektet i hele prosjektperioden, har fått det påført vitnemålet ved årets slutt.» Som mange andre skoler snakker Nordhordland i klartekst om skolens verdigrunnlag og satsingen på bærekraft: «Skolens verdigrunnlag legger blant annet vekt på forvaltning av skaperverket og det å se seg selv som en del av en større sammenheng. Å arbeide for en mer bærekraftig hverdag er en viktig del av dette.» Det samme gjør Rødde: «Å arbeide med bærekraft handler først og fremst om å ta vare på skaperverket, slik det står uttrykt i ... skolens formålsparagraf.»

Kulturmøter, selvstendighet og danning. Mange andre temaer tas også opp. I sin drøfting av utenlandsreisene setter Musikkfolkehøgskolen Viken fokus på turene som kulturutveksling, og understreker at utenlandsturene ikke må gå på bekostning av skolens verdier. Turene må gi elevene noe, og elevene må selv gi noe: «Svært mange [elever] trekker fram møtet med de lokale ungdommene. Det å spille sammen, spise og ha fritid sammen. Møtet med ungdommer med sammenfallende interesse (musikk), men med en helt annen kulturell bakgrunn, la et unikt grunnlag for å ha kulturutveksling. Et eksempel som nevnes, er de colombianske ungdommene som spilte norske sanger på sin måte med andre rytmer. Her ble utbyttet både musikalsk utvikling og samhörighet.» Lundheim avspeiler en viktig side av sin identitet i rapporten. Skolen har evaluert utviklingen av selvsten-

Nordfjords selvevaluering tar opp temaer som mat og bærekraftig natur.

<< dighet hos elevene, «i særlig grad et mål for våre funksjonshemmede elever, men også for de andre» og derfor er dette «en viktig del av dannelsprosessen». Søknadene viste at «mer enn en fjerdedel av elevene nevnte økt selvstendighet som motivasjonsfaktor.» Evalueringen har ført til noen endringer, blant annet i forbindelse med ADL (aktiviteter i dagliglivet) og med at personalet har fått økt bevissthet om utviklingen av elevenes selvstendighet.

Sunnmøre har utviklet et eget pedagogisk verktøy, Dannelsingsdimensjoner, med seks dimensjoner for arbeidet på skolen. I år er temaet «Danning i det sosialpedagogiske arbeidet» som gjenspeiler dimensjonen om Individet og fellesskapet, og rapporten legger vekt på relasjonskompetanse, «i et metaperspektiv er denne kompetansen helt grunnleggende for menneskets evne til å fungere sosialt og for å lære av og lære til andre.»

Fortellende rapport. Folkehøgskolen 69° Nord skiller seg ut fra alle de andre. Helt i begynnelsen understrekes betydningen av skolens identitet: «Vi tror endring skjer når vi blir bevisst hvem vi er og hva vi gjør. Vi tror ikke endring er mulig ved å forsøke å bli noe vi ikke er.» Rapporten forteller om en prosess der evalueringen er en integrert del av skolens arbeid: «Vårt mål er at evalueringsarbeidet skal være en arena for vekst. Evalueringsarbeidet er en del av den daglige aktivitet, slik at vi kon-

tinuerlig sikrer at erfaringer blir løftet fram og reflektert over.» Rapporten forteller om skolens aktiviteter ved hjelp av korte glimt fra året: Elevene deltok blant annet «som frivillige i Finnmarksløpet. En spennende og ny erfaring for mange. Elevene ved skolen ble vinnere av «Årets sjekkpunkt», stemt fram av hundekjører og handlere. Dette ble satt stor pris på av elevene.» Selv om prosessen ikke er formalisert like mye som på mange andre skoler, ligger noen punkter fast: «De ukentlige evalueringer med elevene er den viktigste biten av evalueringsarbeidet. Gjennom disse øktene blir evalueringen en integrert del av den levende organismen som et skoleår er. Evalueringen øker læringseffekten hos elevene ved at de kontinuerlig reflekterer over det som skjer, samtidig som vi kan endre planer uten mye papirarbeid og rapporter.»

Walt Whitman hadde rett i at et selvbylde kan være motsigelsesfullt og at identitet kan inneholde så mangt. Selv om enkelte ting i skolens selvbylde kan virke inkonsekvent (for eksempel at en skole tydelig legger større vekt på det faglige arbeidet enn det sosialpedagogiske, samtidig som den i rapporten understreker lovens formål om allmenndanning), er det enhet i mangfoldet. Skissene av folkehøgskolens identitet trer fram. Mange skoler sier at det årlige arbeidet med selvevalueringen fremmer veksten og øker innsikten i hva en folkehøgskole er. Vi ser dette som en generell tendens i alle de 21 rapportene vi har lest. •

Nytt navn har gitt ny giv

I desember byttet Øytun folkehøgskole navn til Alta. Endringen har ført til stor vekst i elevsøknader, samt ny giv hos de ansatte. Mister man likevel noe av identiteten sin med et navnebytte?

Av Marit Asheim, journalist og informasjonsrådgiver i IKF

Nei, jeg mener bestemt at man ikke mister identiteten sin i et navnebytte, sier rektor Helge Ludvigsen.

– Jeg føler at Øytun fortsatt er med oss. Gamle elever vil kjenne seg igjen om de kommer hit, eller i møte med materiell fra skolen. Vi har absolutt ikke brent alle broer til det som var, legger han til.

– Den responsen vi har fått fra tidligere elever så langt har vært veldig bra!

litt ulike opplevelser av hva navnebyttene hadde ført med seg, sier Ludvigsen.

– Selv prøvde vi å analysere hvilke positive effekter en endring kunne bety for vår del. Det viktigste argumentet ble effektiv kommunikasjon med målgruppa. Med navnet Alta vil vi mye tydeligere fortelle ungdom hvor skolen ligger, fortsetter han.

Det fulle navnet ble *Alta folkehøgskole – folkehøgskolen for #ArktiskVillmarksliv*. Med det er også en tydelig profil knyttet til navnet.

– Øytun folkehøgskole ble startet i Havøysund i 1917, og flyttet til Alta i 1969. Nå var det greit å lande i Alta navnemessig også. Vi har jo tross alt vært her en stund, smiler Ludvigsen.

– Jeg tror uten tvil at endringen kommuniserer mye bedre og tydeligere med personer som ikke kjenner skolen, enn det Øytun gjør. Samtidig er det bare navnet som er nytt. Innholdsmessig er vi akkurat den samme, sier han. >>

Tiltak for elevvekst. En navneendring har vært nevnt sporadisk i flere år blant ansatte på Øytun. I takt med synkende elevtall de siste ti årene ble det klart at noe måtte gjøres.

– Et navnebytte har ligget litt i kortene en stund, og i april for et år siden la jeg frem forslaget for styret, sier Ludvigsen.

– Forslaget ble møtt med mange motforestillinger, og det var et uttalt ønske om å ta tiden til hjelp. En eventuell endring skulle skje tidligst høsten 2018, fortsetter han.

Selv var Ludvigsen mer utålmodig, og gjennom tips fra Folkehøgskolerådet kontaktet han andre folkehøgskoler som har gjort lignende endringer. Kanskje var det noe å hente i deres erfaringer?

– Jeg var blant annet i kontakt med Lofoten (tidligere Vågan), Pasvik (tidligere Svanvik) og Stavern (tidligere Fredtun). De hadde

Helge Ludvigsen fornøyd med navnebyttet fra Øytun til Alta. Foto: Marit Asheim

«På mange måter har vi kanskje forsøkt å tone ned fordommer.»

med ny logo og profil satte de inn støtet i sosiale medier i opptakten til 1. februar.

– Den nye logoen sier Alta, men bokstavene representerer også iglo, telt og utforbakke. Her kommer vel mye av identiteten vår til uttrykk, sier Ludvigsen.

Umiddelbar effekt. – Etter litt diskusjon i personalet var vi alle enige om at dette nye grepet går vi for, sier Ludvigsen.

– Jeg fikk styreleder med meg på tanken om at vi måtte handle raskt. I august 2017 fyller skolen 100 år. Det er en god timing for å lansere en endring, sier han.

Bare uker etter byrået hadde vært på besøk var navneendring vedtatt i styret, markedsmateriell i produksjon og markering under planlegging.

– Vi bestemte oss å gjøre endringen før elever startet søkingen til neste skoleår, og midt i desember hadde vi offisiell markering. Media kom, vi hadde laget den nye logoen i is, og dekket langbord ute for feiring, sier Ludvigsen.

– Høytidelig tok vi også down gamle logoen ned fra veggen, og viste ny logo med prosjektor der den gamle hadde vært. Det er noe symbolsk i å gjøre det sånn, fortsetter han.

Relativt kjapt merket de effekt av det nye profilgrepet.

– Vi har hatt økning i antall søkere til skolen, og veldig høy økning i ja-prosenten, sier Ludvigsen.

Inneværende skoleår er det 66 elever

på skolen, i tillegg til 9 stipendiater. Allerede midt i mars var det over 100 elever som hadde takket ja til plass for neste skoleår.

– Dette er en utrolig positiv vekst! Etter at det gradvis har gått nedover i omtrent ti år, gjør vi en kraftig u-sving i bunnen, smiler han.

– Den eneste endringen vi har gjort går på navn, logo og grafisk profil. Både linjer og innhold er akkurat det samme som før, legger han til.

Entusiasme og ny giv. På det meste har Øytun hatt 120 elever. Ludvigsen tror nye Alta folkehøgskole snart kan være tilbake der.

– Det ble en helt ny giv i personalet her da vi begynte å merke effekten av nye søkere til skolen. Entusiasmen smitter over på dagens elever, og jeg er sikker på at også nye søkere merker at vi er på hugget, sier Ludvigsen.

Selv går han av med pensjon til høsten, etter mange år på skolen. Henning Iversen, som i dag er lærer på Nordhordland folkehøgskole, tar over som ny rektor.

– Dette siste året har jeg fått være med på mange milepæler for skolen. Det er veldig hyggelig å kunne gi seg på topp, sier han.

– I løpet av et år kommer vi til å få koblet oss på kommunal kloakk, og vil bli kvitt vårt eget renseanlegg. Navneendringen har alt skjedd, og i august feirer vi 100-årsjubileum. Det er hyggelig å få være med på alt sammen, legger han til.

Nå håper han entusiasmen får leve lenge på skolen.

– Vi er en flott gjeng her på skolen! Jeg håper den nye givene blir værende lenge i personalet, sier han.

– Skolen ligger der den ligger, og vi vil holde på kvalitetene det innebærer. Navnet #ArktiskVillmarksliv forplikter, og uttrykker vår identitet. Elevene våre skal oppleve Finnmark, og vi har bevisst valgt å ikke hive oss på reisebølgen som har tatt mange andre, sier Ludvigsen.

– Jeg tror nytt navn bare en tydeliggjøring av hvem vi egentlig er, avslutter han. •

«Elevene våre skal oppleve Finnmark, og vi har bevisst valgt å ikke hive oss på reisebølgen som har tatt mange andre»

«**Rask handling.** Så snart forslaget om navnebytte var lansert var veien kort fra ord til handling. En tidligere fotoelev på folkehøgskolen har en bror som jobber i et reklamebyrå i Bergen. Sammen tenkte de to brødrene ut en ny grafisk profil for skolen, og inviterte seg selv på besøk til Alta.

– Vår første reaksjon var at de hadde stokket om på all tekst i brosjyren vår. Så ble vi fascinert, sier Ludvigsen.

– Endelig var det noen som sa det vi har ønsket å si i mange år, men ikke helt fått til, fortsetter han.

– Vi har lenge kjent på at ungdom sør for Trondheim tenker på alt i Nord-Norge som i «gokk». Hvorfor skal man gidde å reise så langt? Vi har følt oss litt maktesløse, og lurt på hvordan vi kan formidle at det er mye bra med å reise nordover, sier han.

– På mange måter har vi kanskje forsøkt

å tone ned fordommer.

Med nye øyne så reklamebyrået potensiale i det skolen allerede kommuniserte.

– De stokket rett og slett om på ord, og snudde fordommer til noe positivt. «Fordelen med å reise langt bort er å komme nært noe helt spesielt.» Det er jo akkurat det vi vil formidle, sier Ludvigsen.

Skolen selv har mange flotte bilder av finnmarksnatur og opplevelser. Kombinert

Identitet er —

En samtale om identitet og internatlederrollen

Legendebegrepet sitter løst i våre dager. Et par år på midtbanen til en middels norsk tippeligaklubb, og statusen er sikret. Lemfeldigheten i bruken av ordet stjeler dets dypere mening. Men når Bjørg Marit Amdal i sitt 38. år som folkehøgskoleansatt gir beskjeder om klutebokser på morgensamlingen eller kjører en syk elev til legevakten, er det mening i å bruke ordet. Siden hun begynte som lærer i husstellfag på praktisk linje på Solborg Folkehøgskole i 1979, har mellom 5 og 6 000 unge mennesker hatt befatning med internatlederen.

Av Geir Ertzgaard, tekst og foto, lærer på Solborg Folkehøgskole

Fra kostholdslærer til internatleder.

Det var rett på sak og ingen kjære mor den første høsten på Solborg. På første dag med elevene var det *Amdal, Bjørg Marit* som måtte ha morgensamling for skolens elever. Med fast lengde, fast innhold, med salme og morgenbønn var det bare å hoppe i det, ingen «Ny i folkehøgskolen» eller fadderordning. Til Solborg hadde hun funnet veien etter utdannelsen på Statens lærerskole for husstell på Stabæk, og en tur innom Sømme videregående skole på Sola. Hun hadde aldri tenkt på å jobbe i folkehøgskolen. Men tilfeldigvis så hun en annonse til en jobb på Solborg, og resten er historie.

Bjørg Marit begynte som lærer på praktisk linje, lenge før dagens linjebaserte modeller dominerte folkehøgskolen. Undervisningen besto av 14 dagers rullering mellom vev, skolekjøkken og sysal. Det var mange 16-åringer, og

ikke så uvanlig at ungdom kom til Solborg for at skolen skulle få skikk på dem. Etter en stund ble dagens linjemodell vanlig, og med det nye utfordringer som lærer på *Husstell med hjemme-hjelp*. Det var seriøs undervisning, og realistiske praksisplasser gjennom hele året ga skikkelig yrkeserfaring for elevene. Via seks år med linjen *Sosial kosthold og helse*, var siste etappe før lærergjerningen ble avsluttet, reiselivslærer på *Global Village*. >>

«Det var mange 16-åringer, og ikke så uvanlig at ungdom kom til Solborg for at skolen skulle få skikk på dem.»

« I 2003 ventet en ny rolle – og overgang fra lærerrommet til IKV-avdelingen. (Internat, vaktmester, kjøkken). Fra å passe på én klasse med elever, til å være hele skolens mor, vertinne og helsesøster. En helt annen rolle, helt andre oppgaver og et helt annet ansvar. Og kanskje en annen identitet?

Positive endringer. Solborg har forandret seg mye i løpet av disse årene. Det er mer struktur og orden, spesielt mer struktur. De første årene begynte vi ikke å planlegge skoleåret før vi møttes til planleggingsdager i august. Da ble skoleruta lagt, tilsyn satt opp og undervisningstimer fordelt. Nå er det mer langtidsplanlegging på en helt annen måte. Men det er elevene som har forandret seg mest – og det på en enormt positiv måte. Hærverk og bråk eksisterer ikke lenger, og nå er det elevene som er trygge og viser meg omsorg – ikke omvendt. De spør meg hvordan jeg har det. Det kunne elevene aldri ha spurt om før. De første årene grudde jeg meg til å gå på internatet, og vi hadde vi politiet på besøk.

En elev ble nektet å ha videospiller på rommet, og spilleren ble beslaglagt. Politiet opplyste at hun var blitt anmeldt for tyveri. Videospilleren hadde hun satt inn til inspek-

«Nå kan de ligge og sove, og lærerne kaller det «individuell behandling». Før var det hårda bud og disiplinære forhold ble behandlet strengt.»

tøren, som også ble anmeldt for heleri. Heldigvis hørte ingen av dem mer fra politiet.

Trygghet, identitet og åpenhet. Noen av de positive endringene har å gjøre med at elevene er eldre enn før. Mye har å gjøre med en iboende trygghet de ikke hadde tidligere. Å se andre handler om at man er trygg på seg selv. Jeg tror det kommer av at de i det norske skoleverket arbeider med elevene på en annen måte enn tidligere. Selv om vi får høre noe annet, hadde vi kanskje en del utfordringer med livsmot og livsmestring tidligere også, men vi hadde ikke fokus på det på samme måte som nå. De aller fleste ungdommer i dag har det bra, og det de strever med er egentlig normalt. Du trenger ikke være syk selv om du sliter litt. Som nevnt sendte man elever til oss for å få skikk på dem. Før var det flere gjenger, og identiteten var sterkt knyttet til gjengen. Det var en sterk gruppeidentitet. Det var en måte å gjemme seg på – en måte å bli akseptert på. Slik er det ikke på samme måte nå.

Skolen endrer seg gradvis, skoleslaget er mer åpent, før var det strengere. Endringen har vært kontinuerlig og nesten umerkelig. Jeg er egentlig glad jeg ikke er lærer lenger. Selv om elevene er tryggere, virker det som lærerne ikke har kontroll over elevene. Før var det aldri snakk om slikt. Nå kan de ligge og sove, og lærerne kaller det «individuell behandling». Før var det hårda bud og disiplinære forhold ble behandlet strengt.

Et bein i begge leirer. Livet som internatleder er svært forskjellig fra dagene som lærer. Jeg har bekledd begge rollene, men i dag er jeg naturlig nok mest IKV-er. Likevel: Det er av en eller annen grunn kjekt når elever kommer til meg og omtaler meg som lærer. Det er noe betryggende med å være del av begge grupper. Som IKV-er er jeg glad over å ha vært lærer, fordi jeg forstår ting bedre og kan se problemstillinger fra flere sider. Men jeg merker meg at det er forskjell på hvem som får oppmerksomhet og ikke. Det er tilfeldig hvem av de IKV-ansatte som blir om-

talt i skolens årbok blant annet. Alle lærere og elever blir omtalt og skriver hilsener. Det er mer tilfeldig hvem av IKV-erne som er med. Alle er like viktige, men jeg vet at noen føler at de ikke er like mye sett som andre i personalet. Følelsen av å ikke bli regnet med, er ikke god. Er det for eksempel fest, har ikke kjøkkenet fri, og de må likevel lage mat. Lærerne sitter på lærerrommet og bestemmer ting som får konsekvenser for de IKV-ansattes arbeidsdag. Det gjør noe med ens identitetsfølelse.

Min identitet består i å være med i gjengen, å ha et bein i alle leirer. Det å være folkehøgskolelærer er en livsstil, men det kan også sies om det å være internatleder. Jeg er ikke sikker på at alle andre ser det slik. En IKV-er velger i større grad selv om jobben skal være en livsstil eller en ren jobb. Denne forskjellen mellom lærere og IKV-ansatte utfordrer tilhørighetsfølelsen.

Folkehøgskolen en del av meg. Folkehøgskolen er min identifikasjon, den er en del av meg. Jeg har den med meg selv om jeg går hjem. Å ha min identitet knyttet til skolen betyr at jeg brenner for skolen og elevene. Jeg har en utfordring i at jeg er pliktoppfyllende. Følelsen av ansvar ligger der hele tiden, jeg vil at det skal

gå bra for skolen min og elevene mine. Det er vanskelig å slippe taket. Det kan gå ned på detaljnivå. Når vi leier ut rom på skolen føler jeg ansvar for at leietagerne skal kunne låse seg inn, slå på eller av alarmen, for at ting ikke skal gå galt. Det er fristende å være til stede selv om jeg egentlig skal ha fri. Solborg blir noe jeg har med meg 24 timer i døgnet.

Jeg tror ikke at det å ha sin identitet knyttet til skolen behøver å ha med at det er folkehøgskole å gjøre, men med hvilken type du menneske du er. Noen binder seg mer til arbeidsplassen enn andre. Men som folkehøgskolemenneske har man nok et spesielt forhold til ungdom. Det er mye varme rundt ungdom. Jeg får mange klemmer og smil, og opplever at jeg har et greit forhold til elevene. Jeg tror man må ha et godt forhold til dem for at det skal fungere. Jeg har blitt rundere i kantene med årene, og den strenge læreren som begynte i 1979 har blitt en mykere internatleder i 2017. Men hva gjør meg til folkehøgskolemenneske? At jeg identifiserer meg med skoleslaget, at en føler seg på rett plass.

«Men hva gjør meg til folkehøgskolemenneske? At jeg identifiserer meg med skoleslaget, at en føler seg på rett plass.»

Det spesielle med folkehøgskolen er elevkontakten. Om jeg er annerledes enn andre fordi hele yrkeslivet har vært på folkehøgskole? Du identifiserer deg med det du holder på med, sånn er det nok på alle gode arbeidsplasser. Det spesielle med folkehøgskolen er elevkontakten, at man følger unge mennesker på en personlig måte over tid. Det er nok viktig for meg å være med og utgjøre en forskjell. Mesteparten av tiden tilbringes på skolen, jeg bruker mer tid her enn hjemme. Vennene mine merker nok hva jeg er opptatt av. De får del i det livet jeg har på folkehøgskolen.

Det har vært en del høydepunkter. Det ble nok stille for elevene å sitte i en longtailbåt i to dager, men båtturen på Mekongelven var helt spesiell. Den lille byen Pak Beng med bare én vei rett ut i regnskogen var noe utenom det vanlige. Vi var litt pioner med Global Villagelinjen. Det var ikke mange folkehøgskolelinjer som dro på langreiser i 2003. Det var nydelig med fred og ro på elven, lenge før andre gjorde det samme som oss.

Men egentlig er høydepunktene ikke høydepunkter, men den daglige elevkontakten. Det å bli satt pris på av og å sette pris på elever – elevkontakt gir en identitet.

Et liv utenfor skolen. De første årene bodde Bjørg Marit på den gamle villaen som er skolens kjennetegn midt på skolens tun. Senere flyttet hun inn i personalbolig i Solborgveien vis a vis skolen. Det å bo på skolen var også identitetsbyggende. Skolen var hele livet. Etter mange år i personalbolig gikk ferden i 2003 til Sola og en liten mørkebrun enebolig i skråningen ned mot Hafsrfsjord. Det fins et liv utenfor Solborg. Menighetsråd, komiteer, konserter, putte med småting og den nye interessen: Å eksperimentere med selvplukka mat og ville vekster. Livet utenfor jobben og skolen er kjempeviktig for å få balanse for å håndtere jobben som er så stor del av hvem Bjørg Marit er. •

Identitet i jobben

For mange blir jobben en viktig del av egen identitet, og noen vil også si de identifiserer seg med stedet de jobber. Kanskje er det spesielt tydelig i folkehøgskolen? Vi har stilt fem ansatte spørsmålet: *Hvilke sider av deg selv får du brukt i jobben din?*

Av **Marit Asheim**, journalist og informasjonsrådgiver i IKF

Marit Holm Byre

Inspektør, Bakketun:

Gjennom mine år i folkehøgskolen har jeg fått utfordringer som har gitt meg mulighet til å bruke alle sider av meg selv, også sider jeg ikke visste jeg hadde. Disse årene har vært, og er, en dannelsesreise for meg som ansatt - ikke bare for elevene. Å bli speilet hele tiden er utfordrende, slitsomt og utrolig berikende. Her kan jeg være den jeg er! •

Gunnar Birkeland

Rektor, Folkehøgskolen Sørlandet:

Jeg liker å være med der viktige ting skjer, - og jeg liker å være med å påvirke ting som teller. Unges utvikling og dannelse holder jeg for å være en av de viktigste arenaene vi som voksne kan engasjere oss i. Å peke på Jesus og livet i frihet med ham er en glede. – Å være rektor i den kristne folkehøgskolen blir dermed som en innertier for meg. •

Mari D. Moltu

Lærer, Molde:

Som lærer på folkehøgskole blir man utfordret på å bruke mange ulike sider av seg selv i mange ulike situasjoner. Det er nok den sosiale og faglige siden av meg selv jeg får utfordre mest. Faglig, gjennom undervisning innen idrett og friluftsliv, og sosialt, i alt vi gjør. Det er både fint og utfordrende å få være støttespiller, veileder og venn for så fine ungdommer. Vi er på mange måter forbilder for elevene, og det synes jeg er viktig å huske på. I tillegg får jeg brukt den kreative og musikalske siden min blant annet gjennom å dirigere skolekoret og å ha medansvar for skolens revy i prosjektuka. •

Ruben Eiksund

Lærer, Holtekilen:

Å være lærer på en folkehøgskole kan kreve mye. Allsidighet er en kvalitet jeg får mye bruk for i hverdagen. Evne til endringer er en annen ting jeg har stor nytte av i min jobb. Dette ser jeg kommer mer og mer inn i arbeidslivet og tenker vi bare må forholde oss til det på best mulig måte.

Jeg vil også trekke fram at i folkehøgskolen har man gode muligheter til å framelske sider som ikke nødvendigvis inngår i fagkretsen. For min del innebærer dette blant annet filosofiske og estetiske temaer. •

Anne Marit Høsteland

Sosiallærer, Hudal Verk:

Mange, ja egentlig alle sider! Ikke minst trua mi og gleden over å få formidle den videre. Som lærer i ulike fag har jeg hatt bruk for kunnskap jeg har lært på skole og studier, det som livet har lært meg og interessene mine. Jeg har hatt stor nytte av gleden over å bli kjent med flotte ungdommer og få følge dem noen skritt på livsveien. •

Jobben styrker identiteten vår

Fem dimensjoner former oss.

Av Tom Arne Møllerbråten

«Jeg gråt og gråt. Alt som hadde definert meg, var borte. Hvem var jeg hvis jeg ikke var danser? Jeg var helt i oppløsning. Nå var jeg liksom ingenting lenger. Jeg var bare Gabriella fra London.» Sitatet er hentet fra radiodokumentaren *Dansere dør to ganger* som ble sendt på P2 i april. Den profesjonelle danseren Gabriella ble skadet og måtte slutte med dansingen, og med det var hele identiteten hennes i spill.

Vi tilbringer mye av tiden vår og livet vårt på jobb. Naturlig nok vil jobben også for mange være en viktig del av identiteten, og mye av identiteten vår skapes faktisk på jobb, viser en svensk studie. Jeg er lærer. Jeg er kokk. Jeg er rektor. Jeg er internatleder. Selvfølgelig er jeg mer enn det, men vi arbeider hele tiden med vår egen identitet, og arbeidsplassen har en sentral plass i dette arbeidet.

I en svensk doktorgradsavhandling med tittelen «Identitet i arbete(t)» av Katarina Zambrell kommer det fram at det er særlig fem dimensjoner ved arbeidet som former vår identitet.

DE FEM DIMENSJONENE ER:

Muliggjøring

Dette er det Katarina Zambrell omtaler som selve plattformen. Du har en jobb og det muliggjør igjen karriere, fremgang og en viss makt. Du kan utvikle deg, du får lønn og du kan leve et godt liv – dermed påvirkes identiteten din positivt.

Legitimering

Dette punktet handler om at du legitimeres gjennom at du bidrar gjennom arbeid. Du bidrar til samfunnsutviklingen, men det kan også være slik at du har en stilling eller et yrke som legitimerer iseg selv og/eller at man er stolt

av å jobbe for en organisasjon med høy status.

Forsterkning

Dette kan eksempelvis dreie seg om yrkesstolthet. Du kan være stolt over å ha et bestemt yrke, for eksempel lege, og følelsen kan forsterkes av å jobbe som det. Det å være etterspurt kan oppstå i mange yrker, mange kunder kan ønske å handle med deg eller mange kan omtale deg som en god lærer etc. Du når mål du har satt deg og opplever forsterkning gjennom dette eller gjennom bekreftelse og tilbakemeldinger.

Blir følelsesmessig berørt

Du kan bli følelsesmessig berørt i positiv forstand på jobben - for eksempel når medarbeidere utvikles, når elever lærer eller pasienten din blir bedre. Du kan også bli berørt når du selv får mye positiv tilbakemelding eller opplever at kollegene har stor tillit til deg.

Begrensning

Noe av det som skjer på arbeidsplassen kan imidlertid virke negativt inn på identiteten din. Eksempler på dette er konflikter, og når du ikke får den bekreftelsen og den type tilbakemeldinger som du ønsker. Det kan også slå inn ved ubalanse mellom belastning i arbeidslivet og privatlivet, samt ved mangel på utviklingsmuligheter. •

Kilde: Dagens Perspektiv, 27. jan 2017.

«Zambrell konkluderer med at vi vil bidra og at vi trenger å kjenne at noen har behov for oss.» skriver Dagens Perspektiv.

– Luther har hatt større innflytelse i samfunnet vårt utenfor kirken enn i kirken

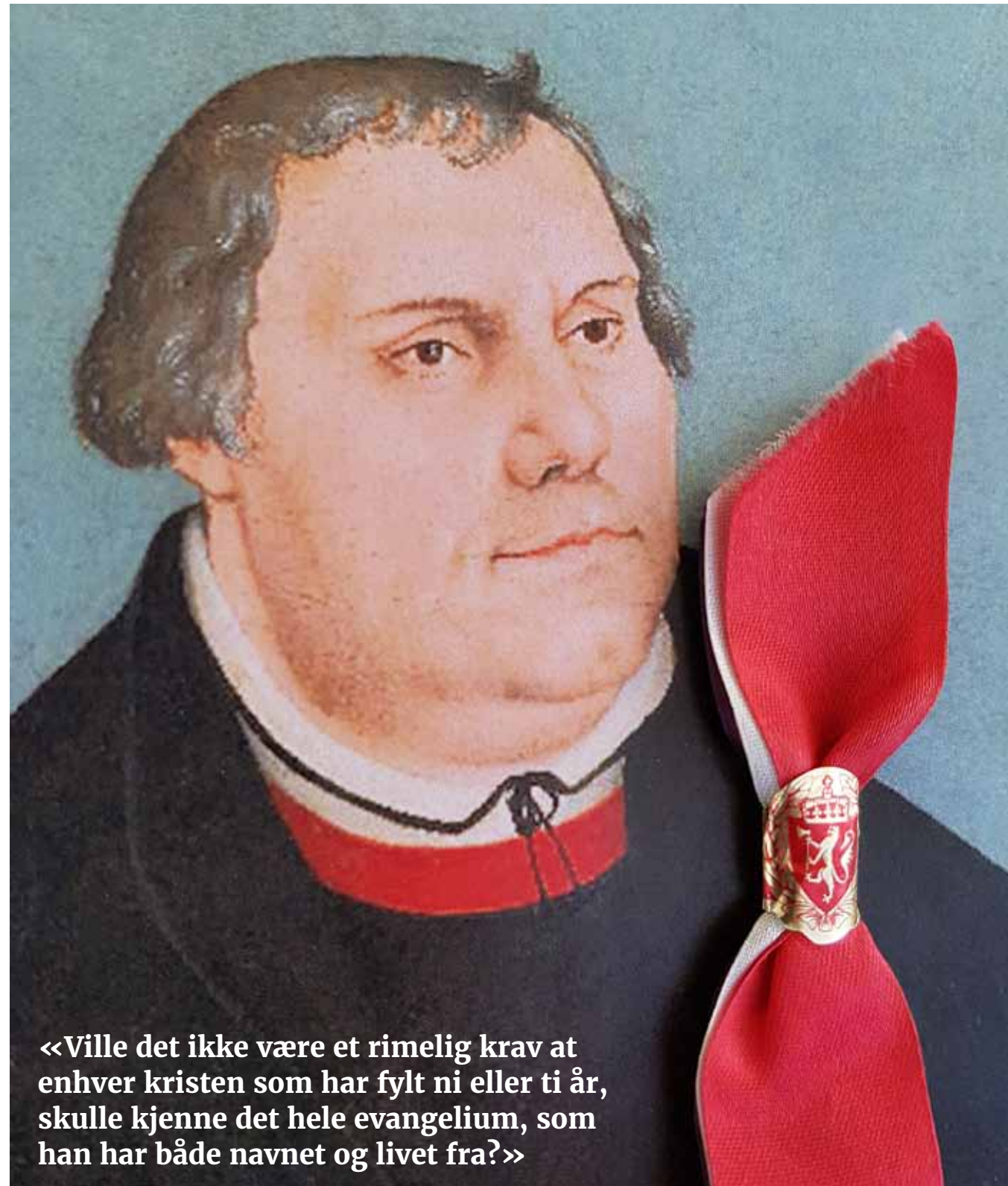
Professor Idar Kjølsvik mener Norge har all grunn til å feire Martin Luther med et Lutherjubileum i år.

Av Tom Arne Møllerbråten

«Med reformasjonen fikk vi individet, samvittighet, skolevesenet, toleranse, demokrati og moderniteten. Burde ikke det avstedkomme en feiring, da?» spør VGs kommentator Yngve Kvistad i VG 16. april i år. Kvistad skriver at det er åpenbart at «Luthers tenkning og

gjerning utgjør et vendepunkt [i Europas historie] som gjør ham til en av de mest innflytelsesrike europeere noensinne». Artikkelen ble delt og hyllet av Idar Kjølsvik på Facebook. Noen uker tidligere hadde jeg intervjuet ham om nettopp dette. >>

Illustrasjon: Tom Arne Møllerbråten

«Ville det ikke være et rimelig krav at enhver kristen som har fylt ni eller ti år, skulle kjenne det hele evangelium, som han har både navnet og livet fra?»

<< **Lutherjubileet.** Det er i år 500 år siden Luther skal ha spikret 95 teser på døren til kirken i Wittenberg og med det satt i gang hele reformasjonen som også nådde vårt land en stund senere. Datoen er satt til 31. okt 1517, og selv om det i dag diskuteres hvorvidt selve oppspikringen skjedde der og da og på den måten, er det generell enighet om at reformasjonen startet omtrent på den tiden. I flere aviser denne våren har det vært innlegg som problematiserer Lutherjubileet. Noen mener han har for mange negative trekk og har hatt negativ innvirkning på landet vårt, andre mener at han ikke er så viktig som mange lutheranere vil ha det til. Så jeg spør, er Luther verdt en feiring?

– Er det én person Norge bør feire, er det Martin Luther, svarer Idar Kjølsvik, som er professor ved Nord universitet i Levanger. Han ser ingen andre i norsk historie som er mer verdt en feiring, og hevder Luther har hatt større påvirkning utenfor kirken i Norge enn innenfor. Han peker på skolesystemet, universitetssystemet og statssystemet, men også på at vår tenkning på mange områder er mer luthersk enn vi selv er klar over.

Skolesystemet. Hele Luthers tenkning bygger på hans oppdagelse av evangeliet og Bibelen. «Bibelen alene», «Nåden alene» og «Troen alene». Bibelen måtte gjøres tilgjengelig og forståelig for folk flest. Han var ikke den første som oversatte Bibelen til tysk, men hans gjennomarbeidede oversettelse var nybrottsarbeid som skulle få store konsekvenser for det tyske språket. Luther innførte ord og uttrykk den vanlige tysker bruker i dag. Alle burde lære Bibelen, helt fra de var barn, mente Luther. «Ville det ikke være et rimelig krav at enhver kristen som har fylt ni eller ti år, skulle kjenne det hele evangelium, som han har både navnet og livet fra?» skriver Luther i *Til den kristne adel* i 1520.

– Skolesystemet vårt er utpreget luthersk, sier Kjølsvik, og legger til at Norge ikke ble «ordentlig» luthersk før et stykke ut på 1700-tallet. – Selv om vi offisielt ble lutherske i 1537, var det ikke før på 1730-tallet det slo gjennom for fullt med obligatorisk skole og konfirmasjon for alle, uavhengig av stilling

«At alle yrker er like bra, og at man i alle yrker skal tjene Gud, får et enormt utslag i den protestantiske arbeidsmoralen.»

og stand til foreldrene. Men fra da av har vi vært luthersk preget i Norge.

La barn være barn. Katolske land og den katolske kirke hadde en utpreget hierarkisk tenkning. Noen var viktigere enn andre. Selv i møte med Gud var det enkelte kirkemedlem avhengig av øvrighetspersoner som kunne formidle Guds velsignelse. Da Luther oppdaget «nåden alene» som et grunnprinsipp i Bibelen, åpnet det for en likhetstenkning som radikalt forandret samfunnet og kirken.

– Luther satte for eksempel barna høyt. Barn skal være barn, ikke små voksne. Dette fant Luther på, hevder Kjølsvik, og i dag tenker vi slik.

– Luther mente at alle yrker har like stor verdi. Advokaten står ikke over rørleggeren. Presten står ikke over bakeren. Han tar et oppgjør med hierarkisk standstenkning. At alle yrker er like bra, og at man i alle yrker skal tjene Gud, får et enormt utslag i den protestantiske arbeidsmoralen. Å gjøre sitt arbeid og sin plikt punktlig og ordentlig, er en typisk protestantisk holdning.

Når Luther legger så stor vekt på denne likhetstanken, både mellom ulike yrkesgrup-

per, men også mellom barn og voksne, er det fordi han mener dette står i Bibelen. At alle har sin verdi i det de er, ikke hva de gjør eller hva de skal bli, er sentralt for Luther. – Og for dere i folkehøgskolen vil dette bety at ungdom bør få være ungdom. Verdien ligger i det de er, ikke i det de skal bli, sier Kjølsvik.

Toregimentslæren. – Luther kom fram til at Gud styrer gjennom to regimenter, det statlige og det kirkelige. Begge er fra Gud, men har hvert sitt ansvarsområde. Dette har preget den norske statstenkningen, sier Kjølsvik. At vi har konge og at denne har vært øverste leder for kirken, er ikke et eksempel på hierarkisk tankegang.

– Det er svært luthersk å ha kongen som kirkens øverste leder. Han blir valgt til å lede kirken fordi han er den dømte med mest makt og den av kirkens medlemmer som er best skikket til å styre kirken.

– Luther har selvfølgelig preget Den norske kirke, som bygger på både felleskirkelige og lutherske trosbekjennelser. Også her kan vi se et oppgjør med hierarkisk struktur. Prestene står ikke over menigheten, men er valgt av menigheten. Ord og sakrament skal forvaltes riktig, men menighetens medlemmer er alle medansvarlige siden «alle er prester». Når det gjelder menighetens ansvar, innfører Luther også noe helt nytt, sier Kjølsvik.

– Du kan ikke være menighet uten å ha diakoni, hevdet Luther. Hele menigheten er forpliktet til å drive med diakoni. Dette var nytt. På 1800-tallet får dette utslag i at menigheter i Norge oppretter hospitaler og sykehus, institusjoner som er i drift den dag i dag, i hvert fall mange av dem.

Erik Pontoppidan. – Hvem er de viktigste personene som har ført Luthers arv videre i Norge?

– Da vil jeg peke på to personer, biskop Erik Pontoppidan på 1700-tallet og Hans Nielsen Hauge på 1800-tallet, sier Kjølsvik. Pontoppidan skrev boken *Sannhet til gudfryktighet* i 1737 som en forklaring til Luthers lille katekisme. Denne boken ble grunnboken i skole og konfirmasjonsundervisning i Norge i over 200 år. – Boken er pietistisk, >>

<< men veldig Luthersk, hevder Kjølsvik. – Jeg mener den stort sett har preget Norge på en positiv måte.

Hans Nielsen Hauge. Hans Nielsen Hauge førte videre den lutherske arbeidsetikken og verdien av alt arbeid, slik som Luther hadde forkynt. Men det er også et annet område Kjølsvik gir Hauge «æren» for når det gjelder norsk kristenforståelse.

– Med Hauge får lutherdommen følelser. Han satte varme og strøm på teologien, eller hjerte, om du vil. Pontoppidan hadde ikke mye plass til følelser, det kom med Hauge. I salmeboka kan vi se dette skiftet hvis vi sammenlikner Kingo sine salmer med Brorson sine. Det er lite følelser hos Kingo, mens «hjerte-smerte» preger Brorsons salmer.

– Når Luther beskrev følelser, hadde han ofte fokus på de negative følelsene, som for eksempel angst. Men Hauge ga mye mer plass til de positive følelsene.

Skammen er ikke luthersk. - Mange vil forbinde Luther med et negativt menneskesyn preget av synd og skam, hva tenker du om det?

– Vi er preget av synd, men ikke skam, svarer Kjølsvik. Skammen kom ikke med Luther og har ingenting med Luthers teologi å gjøre. Når det gjelder synd, er det feil å beskrive dette som noe negativt. For Luther handlet dette om å være ærlig og realistisk, og det er noe helt annet. Kjølsvik mener at det er opplagt at mye av det vi gjør i dag er synd, det er ikke bra. - Bare se på hvordan vi koker kloden vår, sier han. – Det er synd. Og se på hvordan vi behandler hverandre. Luther er realist.

– Luther la vekt på at hvert enkelt menneske alene stod ansvarlig for sitt liv overfor Gud. Man skulle selv ha et personlig gudsforhold. På den måten åpnet han for individualismen. Er du enig?

– Individualismen slik vi ser den i vesten i dag er skyggesiden av arven etter Luther. Men dagens individualisme er en individualisme Luther selv ville tatt avstand fra. Individet fantes ikke på Luthers tid, så kampen for individet var helt nødvendig den gang. Etter

«Dere bør legge vekt på å snakke ærlig om hvordan menneskets natur er, hvordan vi ødelegger naturen og hvordan vi ødelegger forholdet til hverandre»

modernismen er ikke en slik individtenkning bra lenger. Kanskje de trenger en slik kamp i Kina eller India, men ikke her i Norge.

Tips. – Hva bør vi som kristne folkehøgskoler i dag ta vare på av den lutherske arv?

– Jeg vil trekke fram tre ting. 1. La barnet og tenåringen være et mål i seg selv, ikke et middel. 2. Ta vare på boten. Med det mener jeg at dere bør legge vekt på å snakke ærlig om hvordan menneskets natur er, hvordan vi ødelegger naturen og hvordan vi ødelegger forholdet til hverandre. 3. Snakk om nåden, at vi ikke trenger å være perfekte for å ha med Gud å gjøre. Ja, det er faktisk en synd å prøve å være perfekt. «Selvforherligelse» og «selvrettferdighet» var svært stygge ord for Luther.

FAKTA:

Professor dr. theol. Idar Kjølsvik (f. 1968)

er ansatt ved Nord universitet i Levanger, Fakultet for Lærerutdannning, kunst- og kulturfag. Han er utdannet ved Det teologiske Menighetsfakultet i Oslo og Eberhard-Karls-Universität i Tübingen, Tyskland. Han har skrevet en rekke bøker. Kjølsvik er en aktiv samfunnsdebattant og har sittet i ulike råd og utvalg, blant annet Luther-Akademie, Teologisk nemnd, Stiftelsen Kirkeforskning og Universitets- og høyskolerådets dannelsesgruppe. Idar er gift med prostiprest Sabine Kjølsvik, de bor på Levanger og har fire barn.

FAKTA:

Martin Luther (1483 – 1546), augustinermunken som reformerte kirken.

- 31.okt 1517 ble 95 teser om avlat spikret opp på kirkedøra i Wittenberg, dette regnes som starten av reformasjonen.

- Luther ble grunnlegger av de evangelisk-lutherske kirkene

- Oversatte Bibelen til tysk

Protestanter – har blitt en fellesbetegnelse på kirker etter Luthers tid som tar avstand fra viktige sider ved Den katolske kirke, og som selv legger vekt på Bibelen som eneste rettesnor til liv og lære, og at man blir frelst av nåde, ikke gjennom gjerninger.

– Har du tips til hvordan vi bør markere Lutherjubileet?

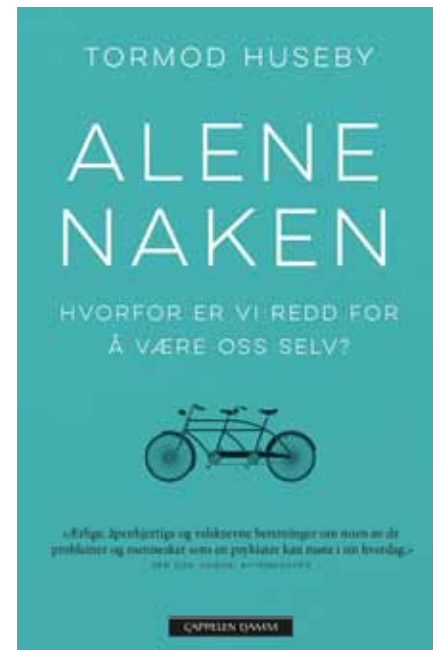
– Kanskje dere kan sette elevene til å formulere hva de faktisk tror på og henge dette opp på veggen? Lag deres egne teser eller bekjennelser. Det er viktig at det gjøres offentlig, det er luthersk.

Folkehøgskolene er herved utfordret av professoren i Levanger. Forfatteren Christian Anton Smedshaug sier til Vårt Land: «Uten protestantisk tro spørs det om Norge ville vært et av verdens beste land å bo i. Men det bryr vi oss så lite om at vi risikerer å miste grunnlaget for det vi har.» Så kanskje dette året er en fin anledning til å gjøre noe med det. 31. oktober er i hvert fall en mulig dag å gjøre det på. •

Hvorfor gjør det så vondt å bli avvist?

Avvisning er en mektig kraft mellom mennesker.

Av Tormod Huseby, spesialist i psykiatri, veileder i psykoterapi og forfatter av boken Alene naken

At vi kan vise oss som den vi er, er av største betydning i livet. Ellers blir vi ikke selvstendige vesener. Selvstendigjøring skjer i alle livets stadier, men på ulike måter. Under oppveksten skal vi gradvis frigjøre oss fra foreldrene våre. Da er vi avhengige av at foreldrene ser oss som vi er, og lar oss vokse fritt som nettopp det. Denne frigjøringsprosessen er særlig viktig – og kritisk – i ungdomsårene.

Alle historiene i denne boken har det til felles at de viser hvordan menneskene som skildres, er blitt påvirket av ulike sosiale, psykologiske og biologiske faktorer. Forstår vi disse påvirkningene, forstår vi oss selv bedre. Selvstendigjøringen starter i det øyeblikket vi aksepterer at vi i bunn og grunn bare har oss selv. Dette skjer i moden alder, men sjelden fullt ut. De fleste frykter i varierende grad hva andre måtte mene om dem. Slik frykt er, som sagt, en negativ faktor som hindrer oss i å bli fullt ut selvstendige vesener.

«Det du er, vær fullt og helt og ikke stykkevis og delt,» skrev Henrik Ibsen i Brand. Det er det få som klarer fullt ut. Vi gardserer oss ofte av redsel for å bli avvist. Avvisning er en mektig kraft mellom mennesker. Blir vi misbilliget, kan vi føle oss mindre likeverdige, og vi kan frykte utstøtelse; å bli

ensomme. Og bakom truer den vanskelige følelsen skam.

Sosial avvisning. Alle mennesker har et fundamentalt behov for å tilhøre et fellesskap. Dette behovet er dypt forankret i vår evolusjonære historie. Vi utviklet oss til å leve i kooperative samfunn, og har i brorparten av menneskets historie vært avhengige av disse gruppene for å overleve. I dag er mennesker kapable til å greie seg alene. Men for de aller fleste er ikke dette noe lykkelig liv.

Vi er sosiale vesener som trenger gode og nære relasjoner for å føle at livet har verdi. Hverdagen er likevel full av små og store avvisninger. At en man prater med unngår øyekontakt, vil normalt ikke forårsake nevneverdig grubling, mens andre sosiale avvisninger stikker mer – som ikke å bli invitert i et selskap eller å bli vraket etter første stevnemøte.

Folk som blir avvist i hverdagen, vil normalt – i større og mindre grad – kjenne smerte. Bokstavelig talt. Et overraskende funn i forskningen på sosial avvisning er at denne smerten er ganske lik den vi opplever ved fysiske skader. Å få hjertet knust oppleves ikke nødvendigvis så annerledes enn å brette armen. Som en konsekvens av dette ville et forskerteam sjekke om vanlige >>

Foto: Heidi Olsen

« smertestillende medisiner kan virke også mot sosial avvisning. I forsøket skulle frivillige personer gjennom noen uker rapportere i en dagbok i hvilken grad de følte seg avvist. De ble utsatt for spesifikke forsøk som skulle fremkalle avvisningsfølelser.

Den gruppen som tok smertestillende medi-

siner, rapporterte mindre avvisning enn de som tok placebotabletter (uvirksomme narremedisiner). Også hjerneskaning, som ble utført under forsøkene, viste mindre opplevd avvisning hos dem som fikk smertestillende. Konklusjonen var altså at smertestillende medisiner faktisk kan virke mot sosial avvisning.

Å bli konstant devaluert. Det er behovet for å tilhøre noen som gjør oppbrudd og avvisning så vanskelig. Sosial avvisning øker sinne, angst, depresjon, sjalusi og trisitet. Vi klarer vanskelige intellektuelle oppgaver dårligere, blir fortere aggressive og får svekket impuls kontroll.

«Selvstendigjøringen starter i det øyeblikket vi aksepterer at vi i bunn og grunn bare har oss selv.»

Folk som regelmessig føler seg avvist, har redusert søvnkvalitet. Immunsystemet fungerer dårligere enn hos folk med sterkere sosiale bånd. Ikke minst er det vanskelig å erkjenne – overfor både seg selv og andre – at man avvises av andre mennesker.

Alle har sannsynligvis kjent frykt for å bli avvist: for ikke å bli valgt med på fotballaget, bli vraket av kjæresten eller ikke nå opp i en jobbsituasjon. Betydningen av slik avvisning har fått større oppmerksomhet det siste tiåret. De fleste klarer å komme seg over den smerten og sårheten som, eksempelvis, følger etter et samlivsbrudd eller en jobboppgivelse.

Blir man derimot konstant devaluert eller avvist, kan det få alvorlige følger. Depresjon, stoff- og alkoholmisbruk, til og med selvmord, er ikke uvanlige konsekvenser. I 2003 undersøkte Mark R. Leary og kolleger 15 tilfeller av «skoleskytere» og fant at alle unntatt to led av sosial avvisning. Forskerne registrerte også at faren for aggressiv adferd steg med graden av opplevd utstøtelse.

Avvisningens skam. Det kan ta lang tid før historier om avvisning blir fortalt i terapirommet. Å tilkjenne seg at man har vært utstøtt, kan jo innebære at «det er noe feil med meg». En slik skambelagt tanke er smertefull og angstskapende. I terapirommet skal man kunne føle seg trygg på at man blir tatt imot som den man er, inkludert det man føler skyld for og skammer seg over. Så når skammen hindrer folk i å åpne seg – selv i en slik setting – kan man trekke den konklusjon at skamfølelse er en kraft som skaper avstand, ensomhet og isolasjon.

Under et talkshow med artist og tidligere prest Bjørn Eidsvåg ble psykiater Finn Skårderud spurt om hva han kan skamme seg over. Skårderud, som har skrevet mye om skam, svarte først at han akkurat hadde tenkt hvordan han skammet seg over ikke >>

«Alle har sannsynligvis kjent frykt for å bli avvist»

«< å komme på noe (at han var skamløs). Så fortsatte han: «Da jeg gikk i psykoterapi to ganger ukentlig over lang tid, som ledd i min psykoterapeutiske videreutdanning, var det ganske mye jeg ikke fortalte terapeut- en min. Fordi jeg skammet meg.»

Det er bra Finn Skårderud ikke skammet seg mer enn at han kunne fortelle dette på TV. Hans tilbakeholdelse overfor terapeuten viser presist hvor stor makt skammen har i livet vårt. «Skammens mur» er et godt uttrykk for hva skam kan gjøre med oss. Det er ikke angst, men skam, som hindrer pasienter i å åpne seg.

Å iscenesette seg selv for lenge.

Utfrysning eller mobbing i oppveksten setter nesten alltid spor. Det sies at tiden leger alle sår, men mange dype sår etterlater arr. Uansett hvor sosialt ettertraktet du er blitt, kan disse sporene gjøre deg permanent på vakt overfor mulig avvisning. Det blir som ved en posttraumatisk stressopplevelse: Du prøver å unngå situasjoner som minner deg om oppvekstens nederlag. En krigsveteran som kommer hjem til det sivile livet, kan ha sterk angst for å kjøre bil på vanlige veier fordi frykten for miner sitter fast.

Tristhet er en vanlig følelse i alles liv. Vi bør ha toleranse for, og lære oss å uttrykke, slike følelser – overfor oss selv og overfor andre. Ifølge spesialpsykolog og skamekspert Gry Stålsett er tristhet blitt det nye tabuet i USA. Følelser som ikke er akseptable, skyves vekk i den moderne vellykkethetskulturen. Dette fører til enorm ensomhet og en følelse av tomhet. Skam og bitterhet er ofte underliggende følelser.

Mange i dagens samfunn er redd for å virke kjedelige. De frykter å få et A4-stempel. Livet og identiteten skal iscenesettes, dermed blir man fremmed for seg selv og sårbar for avvisning. Og har man iscenesatt seg selv for lenge, vet man knapt hvordan man kan

være seg selv. På fritiden har folk en tendens til ikke bare å konsumere reiser og opplevelser, men også hverandre. Som følge av dette kan venner føle seg brukt og forlatt.

Ønsket om å bli godtatt. Mange opplever et krav om å være underholdende til enhver tid for å bli godtatt. Det er her tristheten blir et tabu. Vi er usikre på om andre tåler oss når vi er triste. Jeg anser at dette er uttrykk for et narsissistisk trekk ved kulturen vår. Vi prøver å bygge et positivt selv bilde på illusjonen om å ha verken svakheter eller feil, og heller ikke å trenge noen. Således kan det oppleves som skamfullt å innrømme at man føler seg trist.

Skam innebærer å føle at man burde være annerledes, en iboende frykt for ikke å passe inn. Man stiller seg et sårt spørsmål: «Er det noe med meg som andre muligens vet om eller kan se, som gjør at jeg ikke er verdt å ha en relasjon til?» Og siden det er relasjoner som gir livet mål og mening, blir skam en mektig faktor i tilværelsen.

Skam innebærer å føle at man burde være annerledes. Før var skam gjerne knyttet til religion og normer. Nå er skam i økende grad knyttet til selvopplevelsen vår. Vi er så opptatt av å føle oss verdifulle at skamfølelsen øker drastisk selv hos dyktige mennesker, som tror de er verdiløse. Slik avler skammen en form for ensomhet: Sårbarheten øker, man har lettere for å føle seg misforstått – og for å tenke at ingen bryr seg.

For mennesket er et sårbart vesen: Man skal mestre så mye, være så mye, kunne så mye, bety så mye. Denne sårbarheten prøver vi både å skjule og å døyve – gjennom luksusforbruk, usunn mat og beroligende medisiner. Konsekvensene for samfunnet blir økende økonomisk gjeld, epidemisk fedme og forbruk av døyvende medisiner. •

«Og har man iscenesatt seg selv for lenge, vet man knapt hvordan man kan være seg selv.»

Folkehøgskolekatalogen, en brosjyre fra et litt avansert reisebyrå?

Hvordan kan vi forsvare en utvikling der vi som skoleslag reiser stadig mer, flyr stadig lengre, koster stadig mer, og med det kan komme til å ekskludere stadig flere unge?

F flere av oss kappes om å tilby de mest eksotiske reisemål, og legger til grunn for vår virksomhet at dette må til for å få elever. Det handler altså om konkurranse, og det handler om arbeidsplasser. Kan dette forsvares i lys av de utfordringene samfunnet og kloden vår står overfor? Vårt mandat er å gi allmenndanning og folkeopplysning. Det er dette som er grunnlaget for statsstøtten vi er avhengig av. Vi har en lang og stolt tradisjon og det er rimelig å anta at samfunnet forventer at vi skal drive en skole i pakt med vår ideologi. Oftrer vi, mot bedre vitende, denne ideologien for å fylle skolene og sikre våre arbeidsplasser?

Vi tror på den gode pedagogikken folkehøgskolen er bærer av. Vi tror på den enkelte skole, på den enkelte lærer, og vi tror på kraften og mulighetene som ligger i et folkehøgskoleår. Men vi tror også at vi graver vår egen grav ved å fortsette å stikke hodet i sanden. Ville vi hatt «all time high» uten de eksotiske reisene? Truslene mot vårt miljø vil ikke avta, og det er heller ingen grunn til å tro at kravet til eksotiske

reisemål og betalingsevnen hos en viss andel av befolkningen vil bli svekket med det første. Likevel må det være vårt ansvar å ta rev i seilene og endre den kursen som kan gjøre oss til en opplevelsesskole for en elite. Dette er et ansvar vi må ta, og vi må ta det sammen. En kan ikke forvente at den enkelte skole skal bære byrden alene. Det vil kreve mot og samarbeid om vi skal lykkes. Slik vi ser det, har vi uansett ikke noe valg. Denne utviklingen har vi fremdeles muligheten til å påvirke selv. Vi kan i fellesskap forme et bærekraftig skoleslag som har sin rettmessige plass i samfunnet. Risøy Folkehøgskole sitt lokallag ønsker at NKF og FHF skal sette dette på dags-

orden, før andre deler av samfunnet gjør det! Vi oppfordrer distriktssamlinger til å ta opp debatten, og håper at denne saken vil få den nødvendige oppmerksomhet på skolene rundt i vårt land. Etter vår mening er det bare et tidsspørsmål for vi må svare for våre valg, og da bør vi ha en klar felles strategi. Hva denne strategien skal være, har vi ikke svaret på. Mulighetene er mange, og det finnes helt sikkert gode, kloke og bærekraftige løsninger om vi ønsker å finne dem. Dette må være et felles ansvar, og vi kan bare klare det om vi står sammen! •

NKF lokallaget, Risøy Folkehøgskole

Blomstenes hemmeligheter

Av Ulf Vege,
tidligere lærer på Sagavoll Folkehøgskole

«In the beginning man gave names to all the animals» synger Bob Dylan, og det har vi drevet med siden. Fra begynnelsen, mener jeg.

Jeg sitter med en liten bok i hendene: «Öländska och Godtländska resa» av Carl von Linné. (Hvem vil forresten sitte med noe originalmateriale etter oss om mer enn 250 år? Men det er en annen sak.) Jeg ble nysgjerrig på denne Linné for noen år siden. På skolen og i studiene lærte vi at han ga alle artene i naturen to navn, slektsnavn og artsnavn, som for eksempel *Anemone hepatica* (blåveis). Men jeg kan ikke huske at vi lærte noe større om hans enorme litterære produksjon. Han skrev og reiste, og reiste og skrev. Linné hadde et slikt hode som må ordne og systematisere. På alle sine reiser samlet og dokumenterte han alle arter han traff på. Han satte navn på ca 8000 plantearter og 6000 dyrearter i løpet av livet. Linné regnet med at det kanskje fantes 26 000 arter totalt. I dag er ca 1,5 millioner beskrevet!! Så vi holder på.

Dette kan høres forferdelig tørt ut, men Linné var naturelsker. Han sprudler av entusiasme og glede. Undertegnede kommer aldri til å oppleve en, for vitenskapen, ny art, men

jeg gleder meg som et barn når jeg møter en art for første gang.

Brudkammare. Jeg tror de fleste i dag forbinder den store svensken med blomster, og det er her han virkelig «tar av». I sin iver etter å systematisere bruker han plantenes «seksualsystem». Han kaller blomsten plantens «brudkammaren». Vi ville kanskje kalle det brudesuiten – det rommet hvor de nygifte til -bringer den første natten. Kronbladene bidrar ikke til formeringen, men er «Brudesengar som den store Skaparen så härligt innrättat, med så ädla Sparlakan utstofferat och med så många ljuva luktar parfymrat, på det at Brudgummen med sin Brud där må fira sina Nuptias». Han synes ikke å kunne overdrive skjønnheten i denne vesle delen av skaperverket.

«Gud skapte og Linné ordnet», sa Linné. Så nå begynner han å ordne: Han tittet på de ørsmå detaljene. Særlig viktig ble det å bestemme hvor mange «menn» det var i «Brudkammare». En mann i ekteskapet betyr én

støvbærer i brudesuiten. Dette ble til klassen Monandria. To ble til Diandria osv. I alt ble det 24 klasser.

Skjønnheten. I en del miljøer er det i dag en konflikt mellom troen på naturlovene og Guds skapelse. Troende mennesker vil se Guds finger hele veien og hele tiden. Den troende kan selvsagt også oppleve anfektelsen for naturen kan bli rå nok. Men skjønnheten da mann!!! I skrivende stund (4. april) har jeg nettopp vært på årets første blåveistur. Jeg har lett etter blåveis med forskjellige farger. «Hvorfor er noen blåveiser røde, morfar?» DNA og arv får vi snakke om en annen gang. Blåveisen varierer enormt i farge. Det er like vakkert som det er interessant. Støvbærere (mennene) og fruktemnene (kvinnene) varierer også særlig ettersom de modner. Jeg ser og ser og opplever samme gleden som så mange år før. Jeg finner også en tysbast (giftig busk). Jeg leker Linné. Jo – det er fire menn i brudesuiten. Dagene går. Nye arter blomstrer og nye fugler synger. Gud være lovet – jeg får oppleve enda en vår. •

«Han synes ikke å kunne overdrive skjønnheten i denne vesle delen av skaperverket.»

Nåde er ikke det motsatte av innsats

Av **Stian Kilde Aarebrot**, prest, forfatter og daglig leder i Etter Kristus – nettverk for kristen trospraksis.

Jeg sier og skriver til det kjedsommelige at Kirka må gjenoppdage troen som noe man gjør, som en måte å leve på og møte verden på med hele seg, for det er det folk leter etter i dag. Det høres i grunnen enkelt ut, men det tar sjelden lang tid før poenget vikler seg inn i århundregamle teologiske kranglekratt.

Helt siden Luther for 500 år siden spikret opp tesene sine (ja, lenge før det også) har fokuset svaïet mellom «nåden alene» og alt man skal gjøre og ikke gjøre som kristen. For noen tiår tilbake var det (kanskje spesielt i bedehus-Norge) et sterkt fokus på bud og regler, om alt fra hvordan man skulle gå kledd, til at dans og sport var synd. Og Djevelen bodde visstnok i trommesettet («Det er derfor jeg slår så hardt», svarte trommisen).

Det er mange år siden pendelbevegelsen snudde. Nå vegrer kristne ledere seg for å snakke om synd, og man styrer unna etiske minefelt, mye på grunn av frykt for å havne tilbake i den forhatte mørkemannskristendommen.

Feil premiss. Uansett hvor vi befinner oss på denne skalaen, tar vi feil, fordi vi leter etter gode svar på feil spørsmål. Siden premisset er feil, vil vi uansett få følgefeil, lærte jeg i mattetimene. Diskusjonene rundt gjerningskristendom vs. «nåden alene» tar nemlig utgangspunkt i hva som skal til for å få favor hos Gud. Noe å la «Hvordan kommer vi nærmere Gud, og til sist til himmelen, når vi dør?»

Den kristne filosofen og forfatteren Dallas Willard (1935 – 2013) brukte mye tid på å snu premisset på hodet: «Poenget er ikke å få folk til himmelen, men å få himmelen til folk». Det var det Jesus holdt på med sammen med disiplene. Guds rike hadde, i og med Jesus, kommet nær - himmelen hadde kommet til folk, og alt Jesus sa og gjorde var tegn som pekte mot nettopp det.

La din vilje skje. Et av Edin Løvås' postulat var at å være en Jesu lærling var å forenes med Kristus og hans interesser for verden. Når vi ber, søker stillhet, faster fra mat eller Facebook, øver oss i økonomistyring så vi kan dele mer, taler høyt og innstendig på vegne av de minste i blant oss, gjør vi ikke det for å «score noen poeng hos fyren der oppe». Vi gjør det for å forene «der oppe» med «her nede». Vi gjør praksis av bønnen

«La riket ditt komme, la viljen din skje på jorden som i himmelen», det som, ifølge Johannes' åpenbaring, en gang skal fullendes, når det himmelske Jerusalem skal stige ned fra himmelen med lovnaden om at «Guds bolig er hos menneskene».

Til deg som hele tiden kjenner på at du ikke er god nok for Gud: Gud lar alltid sitt ansikt lyse over deg og er deg nådig. Du er Guds elskede, og er alltid nær, helt uavhengig av hva du gjør. Til deg som ser på kristne leveregler, praksis og øvelser som en trussel mot «nåden alene» og det faktum at Gud elsker deg akkurat slik som du er: Ja, Gud gjør det, men han elsker deg altfor høyt til å la deg forbli akkurat slik som du er, og det gjelder for resten av skaperverket også. Han elsker tekstilarbeidere i Thailand altfor høyt til at han synes det greit at vi driter i hvordan klærne våre blir til. («Den roper høyt, den lønnen dere holdt tilbake fra arbeiderne som skar åkrene deres». Jak 5,4.)

På nåden løs. Og skulle du fremdeles tenke at «nå går det på nåden løs», så husk at innsats i Guds rike til syvende og sist er nåde, det òg. Se til Paulus. Først skryter han av at han er den som arbeider mest av alle, før han umiddelbart korrigerer seg selv: «Det vil si ikke jeg, men Guds nåde som er med

«Han elsker deg altfor høyt til å la deg forbli akkurat slik som du er, og det gjelder for resten av skaperverket også»

Hva er Norges identitet?

Hvor kristent skal Norge være? Bidrag til et arveoppgjør

Halvor Nordhaug og Henrik Syse, Vårt land forlag, 2016

Anmeldt av **Tor Grønvik**, daglig leder i NKF og IKF

Hvor kristen er denne skolen? Dette spørsmålet får vi på informasjonskontoret ofte. En søker, eller kanskje foreldrene, har begynt å tenke på en av de kristne folkehøgskolene, men er ikke helt sikker på om det er det rette. Hva ligger det i spørsmålet? For noen kanskje om skolen er kristen nok, tydelig nok. Men som oftest hører vi en annen uro bak. Vil det bli «for mye av det gode»? Vil jeg bli utsatt for press og oppleve at mine egne grenser blir krenket? Hvordan vil det egentlig prege skoleåret mitt fra dag til dag å gå på en kristen folkehøgskole? På kontoret henviser vi gjerne videre til den aktuelle skolen. Og vi håper og tror søkerne får svar som gjør at de gleder seg til å begynne.

Innflytelse. Biskop Halvor Nordhaug og filosof og forsker Henrik Syse har skrevet ei bok der de går grundig inn på det tilsvarende spørsmålet på hele Norges vegne. Også for dem dreier det seg om kristendom er noe å frykte, passe seg for, og derfor begrense innflytelsen til i samfunnet. Eller om den er noe å være stolt av, la seg inspirere av og som gir et godt fundament å bygge et trygt og åpent samfunn på. Forfatterne har skrevet to kapitler hver, lest og kommentert hverandres bidrag og skrevet forord og etterord sammen.

Grunnloven. Boka handler om Norges identitet. Utgangspunktet er Grunnlovens verdiparagraf, § 2, som ble vedtatt av Stortinget i 2012, med tilslutning fra alle partier: «*Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.*» En paragraf med sterk normativ kraft, men ganske vage, tolkningsåpne for- >>

meg» (1 Kor 15,10). Nåden er Kristus i oss, som gjør oss i stand til å fullføre det vi ikke kunne klart på egen hånd, som får oss til å tro, tåle og holde ut.

«Nåde er ikke det motsatte av innsats, det er det motsatte av fortjeneste», skriver Dallas Willard. «Å fortjene er en holdning. Innsats er en handling. Nåde har ikke bare å gjøre med tilgivelse av synd». Det er dette lignelsen om arbeiderne i vingården i Matteus 20 handler om. Jesus mente jo ikke at arbeiderne heller burde lagt seg ned og tygd på et strå, fordi lønna ville komme åkkesom. Nei, det Jesus tok et oppgjør med, var surpompreaksjonen til arbeiderne som hadde arbeidet lengst, over at de som hadde begynt å jobbe senere på dagen fikk samme lønn, fordi fortjenesten viste seg uavhengig av innsatsen.

Gudsriketeologi. «Gjør så godt du kan!» er et mantra dattera mi på 6 år hører ukentlig i barnehagen. Alle får det samme klappet på skuldra, så lenge de har prøvd. Se til barnehagene! De har Gudsriketeologien på plass. •

◀ muleringer. For eksempel: Er det snakk om to (forskjellige) arvestykker, eller to navn på det samme arvestykket?

Forfatterne mener det er viktig at samfunnet ikke kutter røttene til de livgivende tradisjonene det er vokst fram av. Og de argumenterer godt for at det vi i dag vil kalle humanistiske fellesverdier i samfunnet, har nettopp kristendommen som en avgjørende forutsetning. Derfor mener de også at det er gode historiske og saklige grunner for at lovverket fortsatt peker på båndene mellom kristendommen og det offentlige Norge.

Et radikalt nytt menneskesyn. Nordhaugs hovedkapittel er en gjennomgang av hvordan kristendommen har påvirket samfunnet vårt. Vi er godt vant til presentasjoner av maktmisbruk og vold i kristendommens navn. Det underslås heller ikke her. Men det er både lærerikt og oppbyggelig å lese om hvordan kristendommen gradvis gjennomsyrer Romerriket med «humanistiske» verdier. Kjernen er et radikalt nytt menneskesyn: «*Her er ikke jøde eller greker, her er ikke slave eller fri, her er ikke mann og kvinne. Dere er alle én i Kristus Jesus*», slik Paulus uttrykker det. Med konkrete eksempler vises det blant annet til hvordan synet på barn, kvinner og slaver, og deres rettigheter, endres. Og hva det betyr for samfunnssynet at keiseren ikke lenger er Gud, men Guds tjener og troens beskytter.

En tilsvarende utvikling i kristendommens kjøl vann ser vi i Norge tusen år seinere. Også her tar det tid. Men gradvis får barn lovvern, blodhevn forbys, kongene sverger troskap om å øve rettferdighet mot høye og lave, barn og kvinner, fattige som rike. Det nye kongeidealet uttrykker et nytt samfunnsideal, med like rettigheter for alle. Det er også mye å være stolte av i kirkens historie!

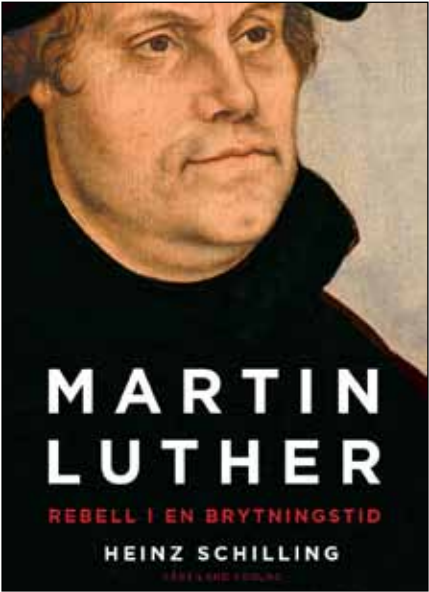
Iboende og ukrenkelig verdi. Henrik Syse tar utgangspunkt i en vanlig kritikk mot religion som noe innsnevret og antiviten-skapelig. Selv argumenterer han for at humanistisk, vitenskapelig tenkning kan leve side om side med gudstro. Og for at vitenskapeligheten henter sine viktigste idéer forutsetninger fra den kristne idéhistorien.

I et lettfattelig språk drøftes et grunnleggende filosofisk spørsmål som skapetro, Gud som forutsetning for alt som er. Dette ses i sammenheng med et kristent menneskesyn, der mennesket løftes opp gjennom at Gud vil en god relasjon til mennesket som gir det håp og mening. Humanismens grunntanke er nettopp at alle mennesker har en iboende og ukrenkelig verdighet. Til dette menneskesynet hører åpenhet, både overfor medmennesker og skaperverk, og den nysgjerrigheten som forskning og vitenskap er avhengig av.

Krigersk. I kapitlet «Er kristendommen krigersk?» drøfter Syse krigens folkerett. På hvilke måter, og i hvilke situasjoner, kan eventuelt krig og voldsbruk forsvares? Kapitlet faller litt på siden av det arveoppgjøret boka vil kaste lys over. Men det er et godt bidrag til å rydde i egne tanker og meninger på et område som er sørgelig aktuelt.

Pluralisme. I det siste kapitlet drøfter Nordhaug forholdet mellom verdiparagrafen og et pluralistisk samfunn med livssynsfrihet for alle. Der er en interessant, kritisk drøfting av det lille ordet «vår» i paragraf 2. Kanskje ville det vært bedre med «den»? For å unngå at personer som ikke mener seg å ha del i noen kristen arv, tas til inntekt for den. Kapitlet handler ellers mest om en støttende tros- og livssynspolitik fra myndighetenes side og om at en sekulær stat og et livssynsåpent samfunn bør ønske et trosbasert samfunnsengasjement velkommen.

De kristne folkehøgskolene skal være «verdibeviste og åpne» står det i NKFs idé- og prinsippprogram. Det er fristende å ønske Stortinget velkommen etter med Grunnlovens paragraf 2. Og både for samfunnets og de kristne folkehøgskolenes del kan vi frimodig ønske oss mer av begge deler! •

Stor bok om kompromissløs reformator

Martin Luther Rebell i en brytningstid

Heinz Schilling, Vårt Land Forlag, 2016

Anmeldt av **Tom Arne Møllerbråten**

Jeg legger fra meg denne store, tunge boken om Luther på over 600 sider og kan slå det fast med en gang: Martin Luder, som han egentlig het til han skiftet navn, blir ikke den samme for meg etter denne leseopplevelsen.

Jeg har stor forståelse for at lengden, informasjonsmengden og detaljfokuset kan skremme vekk en del fra å gå løs på en slik bok, men hvis man først gir seg i kast med den, vil man oppdage et grundig og gripende portrett av mannen og geniet Martin Luther. Man trenger ikke være lutheraner for å bli fascinert. Luther ville forresten ha seg frabedt at vi kalte oss lutheranere. Likevel, jeg veksler mellom å føle meg som en stolt lutheraner og å bli dypt, dypt skuffet og oppgitt over hva Martin Luther sa og gjorde. Men Schilling hjelper meg til å «forstå» mannen også der det stritter. Jeg tror Heinz Schilling her har plassert en bautastein i Luther-

litteraturen, og boken vil nok bli hyllet og kritisert i mange, mange år framover.

Når jeg begynner på en biografi, har jeg gjerne to krav jeg ønsker skal bli tilfredsstilt. Jeg ønsker fakta på bordet, og jeg ønsker å forstå personen, så biografen må gi en rimelig tolkning av den han eller hun skriver om. Heinz Schilling er historiker, professor emeritus i historie ved Humboldt Universitetet i Berlin, og han avslører en enorm oversikt over både Luther og hans samtid i Europa. Han søker hele tiden å forstå hvorfor Luther gjorde som han gjorde, både ut fra samtidens tankegang, men også ved å tolke Luthers barndom, oppvekst og personlighet, som vanlig er i biografier. Flere steder i Martin Luther-biografien diskuterer Schilling tidligere etablerte tolkninger av ulike sider ved Luther, og legger seg på en annen linje enn det tradisjonelle Luther-bildet. Dette kritiske blikket er spennende. Om det til syvende og siste er gode analyser, må Lutherforskere og historikere avgjøre. Vi blir i hvert fall sittende igjen med et svært nyansert bilde av mannen.

Jeg skal innrømme at det er krevende å få oversikt over det europeiske landskapet i den tidsepoken Luther er en del av. Det politiske kartet og det religiøse kartet lar seg ikke beskrive med få ord, og de fleste forenklinger fører galt av sted. Schilling har oversikt, men det er lett for meg som leser å miste oversikten i alle detaljene. Kanskje det her kunne vært noen flere hjelpemidler i boken?

Schilling beskriver tidsepoken som en brytningstid der flere av de elementene vi forbinder med Luther, allerede var i gang ulike steder i kirken og samfunnet. Om Tyskland sier han at knapt noen generasjon har «beskjeftiget seg så intenst med døden og den enkeltes frelse etter døden som de som levde på slutten av det 15. og begynnelsen av det 16. århundret.» Luther er barn av sin tid her.

Når Schilling beskriver Roma og kirkestaten som «et av de første sentrene for renessansen, der vitenskap og kunst blomstret som knapt noe annet sted», blir jeg litt overrasket og innser jeg at min lutherske bakgrunn kanskje har gjort meg litt vel forutinntatt overfor

pavekirken. Interessant er det også at mens oppdagelser av nye verdensdeler preget land som Spania og Portugal og Den katolske kirke, var Luther helt uberørt av dette. Han var helt og fullt konsentrert om Bibelen og det han kunne lese ut av den. «I midtpunktet for sin lære satte han Bibelen og intet annet enn Bibelen.»

Luthers arbeid med bibeltekstene kan neppe overdrives. «Selv om det knapt er mulig for senere generasjoner å forestille seg, så var det i senmiddelalderens kristenhet langt fra noen selvfølge at man kjente og studerte Bibelen.» Og heller ikke teologistuderenter eller prester var vel bevandret i Bibelen. Luther gjenoppdaget Bibelen, kan man si. Og dette stemte godt med tidsåndens opptatthet av å gå tilbake «til kildene», *ad fontes*. «Ved å føre sine egne eksistensielle problemer med Gud og den martrende uvissheten om hvorvidt mennesket ville bli frelst fra sine synder, sammen med bibelstedene som skulle utlegges, utarbeidet han skritt for skritt den nye forståelsen av Den hellige skrift som i kunn-skapssosiologien kalles et paradigmeskifte. I denne prosessen så senere generasjoner det nye bryte revolusjonerende igjennom, ja noen så den nye tidens, eller til og med modernitetens, gjennombrudd i den.» Luthers bibelforståelse får han først gjennom sin undervisning i Salmene, Romerbrevet og Galaterbrevet. Det var her han fant evangeliet. Og det er her vi finner nøkkelen til hva den evangeliske kristendommen går ut på, er. Luther fant opp ordet «evangelisk», det var det han ville kirken og hans etterfølgere skulle være, evangeliske.

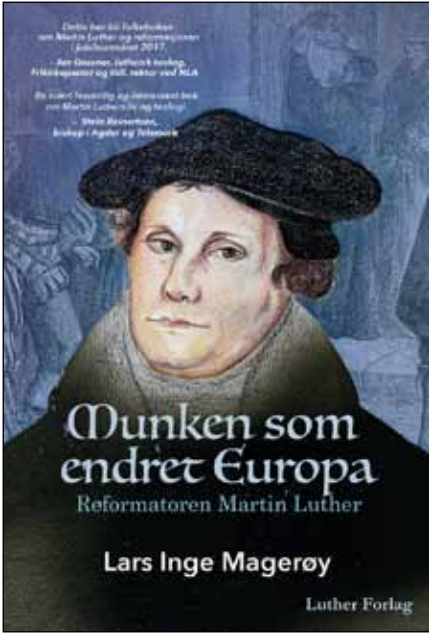
«Luther tenkte og handlet som et «menneske mellom Gud og djevel», og som sådan må han gjøres begripelig for en samtid som ikke lenger kjenner djevelen, og Gud bare – om overhodet – i form av gudebilder som ville ha være uforståelige for mannen fra Wittenberg.» skriver Schilling. Og djevelen, helt konkret forstått som den onde selv, spiller virkelig en stor rolle i Luthers liv. Så å si hver eneste dag er en konflikt med djevelen og alt hans vesen. For Luther var motgang, både politisk, religiøst og fysisk, et tegn på at han selv kjempet for det gode, for Gud. Og >>

<< Luther led mer enn de fleste av oss, men han måtte stå i det, det var hans kall fra Gud, selv om han visste at dette med stor sannsynlighet ville ende på bålet, slik som bøkene hans på flere steder i Tyskland. «Luther evnet ikke å gå i dialog med annerledestenkende. Han var drevet av en trang til å bekjempe dem som motstandere av Gud, og en trang han selv iblant opplevde som en byrde. Disse egen-skapene var den mørke baksiden av kirke-reformatorens profetiske selvsikkerhet.»

Vår Gud han er så fast en borg. Martin Luther var en svært musikalsk mann og musikk betydde mye for ham. Når han derfor skal formidle evangeliet og troen, griper han gjerne til musikken og salmer som formidling. Når vi kjenner Luthers egen tankegang og kamper, forstår vi at han i høyeste grad skriver om sin egen virkelighet i «Vår Gud han er så fast en borg»: *Om verden full av djevler var / som ville oss oppsluke, / vi frykter ei, vi med oss har / den mann som dem kan true. / Er verdens fyrste vred / og vil oss støte ned, / han ingenting formår, / fordi alt dømt han går. / Et Guds ord kan ham binde.* Mye av Luthers salmer og liturgi lever videre i dag på tross av helt nye tider og tanker.

Reformasjonen hadde sitt utspring i universitetet. Martin Luther «vokste ikke fram som kirkereformator som noen ensom munk eller avsondret boklærd i det akademiske elfenbenstårnet. Han sto i livlig menneskelig og intellektuell kontakt med folk fra alle kretser i befolkningen.» Likevel stod han ofte nokså alene i sine kamper. Og det er god grunn for oss til å takke for at han fant, holdt fast og aldri slapp denne grunnholdningen som forandret kirken og samfunnet: «Erkjennelsen og troen på Kristus ... nemlig at vi blir rettferdige og salige ikke ved våre gjerninger, men ved troen på Kristus.»

Boken bærer preg av en forfatter med en enorm kunnskap om tidsperioden, både politisk, kulturelt og kirkelig. Nettopp dette gjør at man som leser blir tatt med på en unik reise tilbake i tid til en periode de færreste av oss i dag har noe grunnlag for å forstå helt og fullt, og til et møte med en mann det ikke er lett å putte i bås. Spennende mann! •

Vakker bok om det sentrale ved Luther

**Munken som endret Europa
Reformatoren Martin Luther**

Lars Inge Magerøy, Luther Forlag, 2016

Anmeldt av Tom Arne Møllerbråten

Det høver seg bra at Luther Forlag gir ut en vakker bok om Martin Luther til Lutherjubileet i 2017. Presten og forfatteren Lars Inge Magerøy tilhører den siste generasjonen i Norge som måtte lære Luthers lille katekisme utenat i den offentlige skolen, og nå har han skrevet bok om mannen bak disse læresetningene.

«Det er umulig å forstå norsk mentalitet og identitet uten å ta med vår lutherske arv», skriver Magerøy, som har lagt vekk på å skrive «enkelt og lettfattelig» om Luther. Og det har han gjort. Dette er ingen tung bok, men heller ingen lettvekter. Magerøy kjenner sin Luther og gjør da også et godt utvalg i hva han tar med og hva han lar være å ta med, og han har ingen intensjon om å provosere. Det er en nøktern fremstilling av Luther. Så

skriver han da også allerede i forordet: «De som ønsker å gå grundigere til verks, henvises til litteraturlista bak i boka.» Det eneste som mangler der, er boken til Heinz Schilling, som kom på norsk omtrent samtidig med Magerøy sin bok.

Har Luther fortsatt noe å si oss? Spør Magerøy til slutt i boken, og han svarer: «Til tross for at han var barn av sin tid og hadde åpenbare svakheter, er det sider ved Luthers teologi som bør være uoppgivelig for enhver kirke med røtter i reformasjonen. Ikke fordi det kom fra Luther, men fordi han hentet fram viktige bibelske anliggender som gjennom kirkens lange historie hadde kommet i skyggen. Kirken vil alltid ha bruk for profeter som kaller den tilbake til sine røtter. Luther var en slik profet.»

Dette er boken jeg vil anbefale til den som ønsker en god innføring i Luthers liv og betydning. Gjennom 15 kapitler får vi en nøktern beskrivelse som styrer godt unna grøftene svartmaling og heltedyrkelse, rikt illustrert og med en god pedagogisk teft. •

Slik gjør vi!

Ett godt tips fra en skole:
HURDAL VERK FOLKEHØGSKOLE

Tipset: Frokost for alle

For en del år tilbake opplevde vi at det ble vanskeligere å få elevene til å møte til frokost. Det var også vanskelig å få oversikt over hvem som møtte og hvem som ikke møtte. Vi har frokost kl 0730-0800, der alle må ha kommet innen kl 0745, og morgensamling 0800-0815. Det betyr at vi går direkte fra matsalen og inn i Hvitesalen der vi har morgensamlingen.

Vi visste at dersom vi fikk elevene til å møte til frokost, ville de naturlig møte til morgensamlingen.

Siden elevene kommer over en periode på 15 minutter, fant vi ut at de da hadde tid til å registrere seg selv på vei inn i matsalen.

Vi har derfor laget 5-6 lister med 20 navn alfabetisk på hver liste, og med en farge for hver liste. Det betyr at elevene vet

hvilken liste de hører hjemme på. De skriver seg så inn med initialene sine for hver dag. En liste dekker en uke.

Vi opplever at dette er et enkelt system å håndtere. Vi vet hvem som ikke kom til frokost, og som muligens er syke. Elevene bruker kort tid på å signere seg inn. De får en god frokost og kan smøre seg lunsj de to dagene i uka vi har nistepakke til lunsj.

Fraværet fra frokost ligger normalt på 5-10, men i mørke perioder kan det være 15-20. •

Har din skole tips til neste nummer?

Send en mail til redaktøren, tom.arne@sagavoll.no

Manus til morgensamling

I hvert nummer av *steg* vil en skole presentere en til to morgensamlinger. I dette nummer er det Kristiansand Folkehøyskole ved lærer **Hilde Grøthe** som gir oss sitt manus.

Nærvær og fravær

Jeg bruker et egenopplevd eksempel her. Det kan selvfølgelig lånes av andre, men er enda bedre om folk bruker noe egenopplevd i formidlingen.

I dag skal jeg begynne med å kaste stein i glasshus, og det er en risikabel øvelse. Jeg kommer til å peke ut på dere, noen vil kanskje føle seg truffet, men jeg er klar over at jeg da samtidig peker med tre fingre tilbake på meg selv. Denne morgenen skal, i god folkehøyskoleånd, handle om nærvær – og fravær.

I en artikkel jeg nylig leste om mobilbruk, sier professor Sherry Turkle, som har forsket på mobilbruk i 30 år: «Vi vender oss nå heller til våre telefoner enn til hverandre.» Det er temmelig trist, spør du meg! Og hun underbygger påstanden ved å vise til en del konkrete forskningsfunn:

- 47% av mobilbrukere i alderen 18-29 år sier de bevisst bruker mobilen for å unngå å forholde seg til mennesker rundt seg. Eks. alene på cafe, venter på noen.
- Markørene for evnen empati – innlevelse og medfølelse – blant collegestudenter i USA hadde falt med 40% siden 1990, med særlig bratt fall etter år 2000.
- 80% har hatt mobilen framme under sitt siste sosiale samvær, og 82% av disse konkluderer med at det påvirker samtalen negativt, men de velger å gjøre det likevel. Smarttelefonens nærvær bidrar til at samtaler blir mer overfladiske, avventende, mindre

fortrolige og dyptloddende – fordi vi forventer at mobiltelefonen kommer til å avbryte samtalen, og da lar man heller være å gå på dypet.

- Phubbing er et nyord satt sammen av de engelske ordene phone og snub (å avvise). 46% kjente seg phubbet av sin livsledsager, altså de følte seg forsømt på grunn av partnerens mobilbruk, og 1/3 svarte at dette tidvis gjorde dem deprimerte.

- I et eksperiment ble deltakerne bedt om å sitte alene, stille, uten mobil eller bok eller noe annet, i 15 minutter. På forhånd ble de spurt om de ville vurdere å gi seg selv et elektrisk støt som en avveksling i tilfelle de begynte å kjede seg. Alle svarte nei, men allerede 6 min ut i forsøket var en god del i gang med elektrosjokkene. Folk takler ikke å være alene, uten adspredelser, i stillhet bare i sitt eget selskap.

Forskeren Sherry Turkle skriver videre: «Mobilen okkuperer så mye av vår oppmerksomhet at kontakten med vår indre kjerne svekkes. Den gjør oss stadig mer ukomfortabel med å være alene, usysselsatt. Dette, igjen, vekker vår tillit til at vi har noe å tilby andre. Noe som i sin tur skaper vegring mot fortrolige samtaler, mot sårbarheten i å møtes ansikt til ansikt.»

Den svenske presten og forfatteren Magnus Malm kommenterer også travelheten vår og de mange distraksjonene som en stor utfordring i vårt gudsforhold. Han sier:

«Dødtiden er en viktig del av et menneskes liv, for det er der vi får kontakt med Gud og oss selv. Så lenge vi mates med signaler utenfra, vil vi velge dem, framfor signalene innenfra! Uten dødtid og kjedsomhet blir det ikke tid – verken til refleksjon, bønn eller nye tanker.»

Magnus Malm er med og arrangerer retreat, der mennesker kommer avsides og søker stillheten og fellesskapet med Gud. Der de kobles av hverdagslivet og kobles til Gud. Han sier: «Den første kvelden på retreat sier vi at de må slå av mobilene, og forklarer hvorfor. Når du får en sms midt i stillheten, kan det ta fra en time til en dag å finne tilbake til den konsentrasjonen du hadde før du tok imot meldingen. Noen får angst av å slå av, men opplever etter hvert at det er befriende. Poenget med en retreat er å lytte innover. Det handler om nærvær i kropp, følelser og tanker, og mobilen har en egen evne til å gjøre oss fraværende.»

Det siste kan jeg skrive under på. Jeg hadde en konkret erfaring som jeg egentlig er ganske flau over, men dere skal få den likevel. En søndag for noen uker siden var jeg som vanlig på gudstjeneste. Mannen min var bortreist, og vår eldste datter var på ridestevne. Jeg hadde mobilen på lydløs i lomma, og merket under sangen før prekenen at den ringte. Tok en titt og så at det var dattera. Tankene begynte å spinne med en gang. Hun har falt av hesten før, hjernerystelse og knekt nese. Burde jeg gå ut for å ringe opp

igjen og sjekke. Nei. Sikkert ikke noe alvorlig. Har en tendens til å ringe for den minste ting, og tenker ikke på at jeg er på gudstjeneste. Prekenen kom i gang, og jeg merket at det tikket inn en melding. Tok en kjapp titt. «Kan vi passe hundene til Andrea i dag?» Nytt tankespinn: Men vi skal jo i familiebursdag. Kan ikke ta med oss tre hunder dit! Kan disse hundene være alene hos oss? Hva med den 4. hunden du har ansvar for denne helga? Og kattene? Kjapp svarmelding: Når og hvor lenge? Så la jeg telefonen fra meg, men merket at det rauset inn med nye meldinger, skjønte at Karoline maste etter et svar, og regnet med at hun kom til å si ja til hundepass når hun ikke fikk et tydelig nei fra meg.

Jeg fikk ikke med meg særlig mye av den talen. Magnus Malm har fullstendig rett. Når du får en sms midt i stillheten, kan det ta fra en time til en dag å finne tilbake til den konsentrasjonen du hadde før du tok imot meldingen. Det handler om nærvær i kropp, følelser og tanker, og mobilen har en egen evne til å gjøre oss fraværende.

Her på skolen vil vi ha fokus på nærvær. At vi kan møtes ansikt til ansikt. At vi våger å la mobilen bli liggende urørt mens vi har undervisning, spiser sammen og har annet fellesskap. Jeg oppfordrer både staben og elevene til at vi gir hverandre den gaven resten av dagen, at når vi er sammen med hverandre, blir mobilen liggende ubrukt! Lykke til, og nyt dagen og nærværet sammen! •

Folkehøgskolelivet sett frå Botn

Robert Botn, lærer på Borgund Folkehøgskole

Slik han selv ikke strekker til

En folkehøgskoleelevs trosreise.

Før folkehøgskolen var ingen tanke egentlig hans egen, men ned-arvet, sydd inn i livet. Han har endelig våget å pakke kofferten nå, og tripper nervøst på terskelen til voksenlivet.

Omvisning og velkomstfest blir avløst av nattemørke, og tankene trykker på; ord kan ikke hamle opp med det han brått står overfor, ord har ikke kraften til å roe hjertet hans når han søker svar, men grunnen under hans vante tankemønstre rives vekk, troa får seg en skikkelig knekk, og ingenting av det han pakket med seg passer liksom helt lenger.

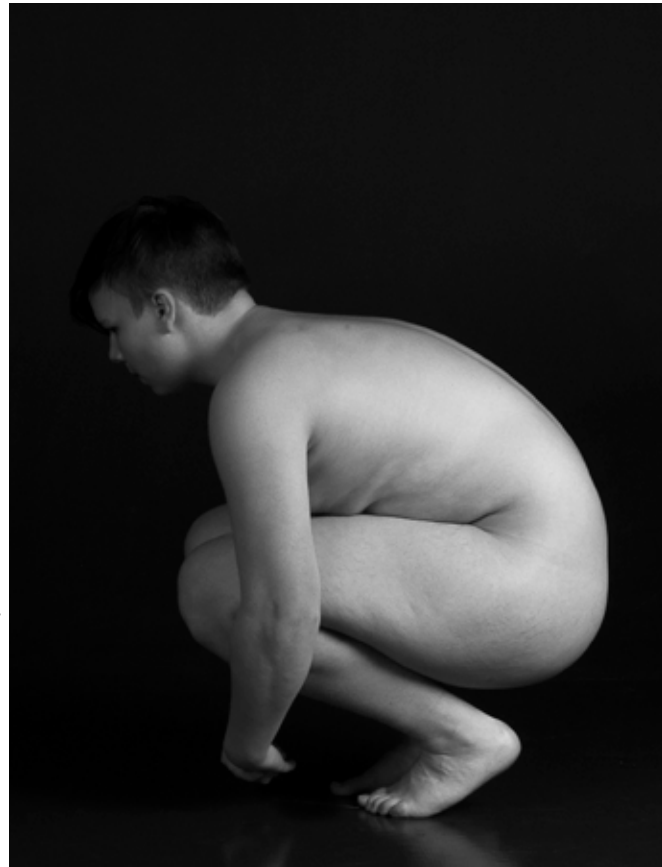
Dager blir til uker blir til måneder; blikk blir til ord, til meninger, til ny erkjennelse. Han lærte i oppveksten at Gud hører hans fortvilte rop, at Han kjenner smaken av de salte tårene hans på sine lepper, at Han føler smerten hans, som om den var hans egen. Men ordene fra alle de andre her, alle tankene han aldri våget å tenke men blir tvunget til å ta et standpunkt til, gjør at mørket trykker enda mer på idet rom-kameraten sovner. Og da tårene kommer, er de bitre; og han vet at han langt ifra er alene om å være redd, fortvilet, forbannet. For er det virkelig slik det fremstår for ham nå, at Gud ikke bare har forlatt *ham*, men sover uforstyrret gjennom forfølgelse, vold og bombedrønn – da kan det egentlig være det samme med hele greia ...

«Mitt barn, jeg hører, jeg ser, jeg føler. Jeg sørger ... Men jeg kan ikke hindre dere, da fraværet av fri vilje gjorde noe enda verre uunngåelig: at ingen valgte å elske hverandre, men at jeg valgte at de skulle elske hverandre ...»

Det nærmer seg slutten av den lange reisen, det obligatoriske kirkebesøket står for tur, et punkt på reiseprogrammet han planlegger å dure gjennom med ørene i hvilemodus. Tankene er allerede festet på surfingeng som venter litt senere på ettermiddagen. Men da mannen på scenen begynner å snakke, påstår at det er helt OK å være vanlig, at alle heltene i Bibelen var like utilstrekkelige som det han er; én stammet, én bedro, én baksnakket, én var en morder, én tvilte, én fornektet, og listen fortsetter, da er det ikke lenger like enkelt å blokkere avsenderen. Han sier at de alle var elsket av Gud, ble brukt av Gud – nettopp fordi de *ikke* strakk til; slik han selv ikke strekker til. Og et ungt liv i ruiner bygges opp fra grunnen av en utstrakt hånd, lagt over hans skjelvende legeme; omgir ham, salver ham, lar ham hvile. Guds milde ansikt, synlig gjennom berøring av hver celle, hvert molekyl, hver tanke. Guds nåde får ham ufrivillig til å riste på hodet, da ingen i denne verden noen gang ville gitt sin neste et slikt spillerom.

Vel hjemme fra tur møter han gamle tanker i blikket som møter ham i speilet på badet, og tanken på Guds nåde får ham til å føle seg så liten; han observerer Guds makt i orkanens feiende, revnende grep, i tsunamiens knusende neve, vulkanens brennende, smeltede kappe, i jordskjelvets ristende, veltende sinne, i lynets splittede, treffsikre pisk, i meteorers utslettende nedslag, i universets tilblivelse, i naturens opprettholdelse, og innser utmattet, at Gud skapte alt dette ved så vidt å løfte en finger ... Hans altomfattende nærvær omdanner hvert åndedrag han tar til et stille spørsmål ... Hva er du, Herre?

Foto: Daniel Johansen, elev på Bjerkelyfhs

Og han hvisker ut i stillheten: «Var hendene dine ru? Var latteren din hes? Var kroppen din – dette tempelet av visdom – for tung til å løftes? Å leve side om side med deg. Hvor uutholdelig spennende, hvor forfriskende uforståelig det må ha vært. Hva ville det gjort med meg, Herre? Det får jeg aldri vite. Du var da, jeg er nå.»

Men så hører han en stemme som snakker til hver fiber av hele hans vesen, hele hans eksistens i tid og rom, hele menneskehetens arv og fremtid; ett lett pust av vind og Guds stemme er brått alle steder, til alle tider – men samtidig her og nå. Og Han sier:

«Før tiden var jeg der ingen har vært før meg. Før tiden frydet jeg meg over dine dårlige vitser, dine halvhjertede forsøk. Før tiden valgte jeg å gi deg ånde, gi deg bevissthet. Før tiden leitet jeg allerede etter deg blant neslene, blant ulvene. Før tiden tok jeg all din synd på meg, for at du skulle få være i min kjærlighet. Og til evig tid er jeg i deg, rundt deg, for deg, og du vil kanskje aldri fatte dette ...»

Og helt riktig; han vil *aldri* klare å fatte, og i møte med den allmektige Gud begynner hjertet hans igjen å hamre. Den trykkende stillheten gir ham følelsen av å ramle. Han famler etter ord, men ender opp med de samme strofene han balet med i går, som etter tredje gjentakelse blir

en forsiktig hvisken. Så får han ikke frem et ord – fullstendig stillhet ... På reisen til andre siden av kloden ble han minnet på at Gud legger planer for livet hans, men ruten som ligger foran ham nå fremstår likevel, eller kanskje nettopp derfor, så altfor bratt og kronglete. Han orker ikke engang tanken på neste steg. Men denne kvelden bringer nattemørket og drømmene med seg andre ord, trøstende ord:

«Ta du dette ene steget, så vil jeg vise deg at det slett ikke er du som må gjøre jobben, men at det er jeg som trekker lasten mens jeg bygger deg opp, bit for bit – fra innsiden og ut. Med ord om sannhet. Jeg kjenner allerede til dine kommende problemer, dine dårlige avgjørelser, dine tapte slag. Mine råd er mer enn gjetning, mer enn vage antagelser. Stol på meg.»

Og han tar det vanskeligste steget til nå, et steg ut i en hel verden av synspunkter, og mennesker som vil påstå at det er *han* som bærer på bevisbyrden; han krøller tærne rundt den trygge bryggekannten en siste gang, tar sats og stupet.

Igjen og igjen snubler han gjennom studentfester og verdidebatter, faller han for å mene andres meninger, velger han å ikke gjøre noe når handling var påkrevd, holder han tett når han vet at ett ord kunne ha endret alt. Men han reiser seg på gang på gang, og holder fast i troa, for han lærte en gang noe om at det er helt OK å være vanlig og feilbar. At Gud ikke snur seg vekk av den grunn, men venter på ham med åpne armer – til han er klar, slik heltene fra Bibelen til slutt ble det.

Og når han nå, først nå, ti år senere, tillater seg selv å slutte å prøve i egen kraft, bare hvile i den nåden han lærte om en gang men ikke maktet å ta inn over seg, får hjertets fornuft endelig slippe til orde, og han forstår hva det faktisk betyr at Gud er i ham, rundt ham, for ham; at Gud allerede før tiden leitet etter ham blant neslene, blant ulvene. Det begynte med tanker og stille bønn på et mørkt rom, på en skole som lovte ham 'En reise for livet'; og frøet fikk slå rot, spir-en vokse seg større; umerkelig, gjennom alle livets stormer, flommer og tørker; og røttene grov seg dypere, stammen strakte seg stadig høyere opp mot himmelen; rotfestet og grunnfestet ham i kjærlighet; og troen hans lar seg vanskelig velte nå. •

Etiske dilemmaer i bistanden

Artikkelen er basert på foredraget **Petter Eide** holdt på Internasjonalt seminar i desember 2016.

Verden har gjort fremskritt – de ledende nasjoner og aktører har bidratt til å styrke økonomien, bekjempe sykdom, redusere krig og konflikt og spre demokrati til flere deler av verden, samt øke andelen skrive- og lesekyndige i verden. Men på tross av dette har ikke andelen av fattige blitt vesentlig redusert. I mange områder blir fattige fattigere og rike rikere.

Det er mange forestillinger om årsakene til fattigdom; for eksempel nord-sør-undertrykking og faktorer ved de fattige selv – at de er late, mindre kreative eller har uflaks. Veldedighetsindustrien bygger på idéen om at fattigdom kan utryddes ved hjelp av dryss fra vårt overskudd - å putte penger i bøsser. Problemet er at dette bidrar til å stigmatisere fattige, som blir fremstilt som tiggere og mindrevverdige, mens rike blir fremstilt som givere, og belønnet moralsk. Veldedighetsindustrien flytter også fokuset vekk fra de strukturelle forklaringene på fattigdom.

Norske medier bygger opp under dette. Et eksempel er TV-aksjonen; her legges det opp til at vi skal konkurrere om å gi til en verden som er uten interesse motsetninger, hvor ressurser er ferdig fordelt en gang for alle.

Diagnose: årsaker til fattigdom. Det finnes ikke «fattige land», bare millioner av fattige mennesker. Fattigdom er konsekvens av en politisk og økonomisk elite som er uvilig til å omfordele ressurser og sikre rettigheter for befolkningen. I Afrikas rikeste land Nigeria lever 80 prosent av befolkningen, over 140 millioner mennesker, under fattigdomsgrensen. En liten elite kontrollerer landets ressurser, blant annet store oljeressurser, og har liten motivasjon til å utjevne forskjellene.

Å gi fattige nigerianere malarianett hjelper enkeltmennesker med å holde myggen unna fra dag til dag, men er ikke en støtte i den større kampen fattige fører for en mer rettferdig fordeling. Det er heller en fornærmelse.

Noen av de «fattigste landene» i verden er også de rikeste på mineraler og andre naturressurser. Dette vitner om at fattigdom og rikdom er menneskeskapt. Folk er fattige fordi **noen** andre **vil** at de skal være fattige. Fattigdom er et intendert resultat av makt, urettferdighet og skjev fordeling av ressurser, enten i form at enkeltindividers undertrykking (diktatorer), eller i form av strukturelle forhold (privilegier til ekstrem elite, overklasse, slaveri). Denne skjevfordeling-

en holdes på plass av et maktpararat i landene selv, eller et internasjonalt system.

Skjev fordeling av ressurser henger sammen med *manglende demokrati eller undergraving av demokrati*. I mange land i sør finner vi i dag enerådende presidenter i spissen for fungerende ettpartistater hvor de riktignok har valg med jevne mellomrom, men det finnes ingen opposisjon, ingen konkurranse om embetet, ingen fri presse og det sivile samfunn opplever stadige innskrenkninger i sin makt og virkemåte. I store deler av Afrika er dette situasjonen.

Medisin: politisk endring som mål i bistandsarbeidet. For oss blir målet om politiske endringer i retning demokrati det viktigste i utviklingspolitikken og som grunnlag også for fattigdomsbekjempelse. For der folk kan organisere seg, forhandle og mobilisere, reises pilarer for utvikling. Da kan man få til omfordeling av makt og rettferdig fordeling av ressurser. Og det er kun her det legges et bærekraftig fundament for varig endring og fattigdomsbekjempelse.

Organisasjoner som Norsk Folkehjelp og Kirkens Nødhjelp har et overordnet politisk

«Vi må tørre å spørre om veldedigheten faktisk gjør vondt verre.»

mål om å bidra i kampen for demokrati og rettferdig fordeling. De sier eksplisitt at de skal jobbe gjennom sivile organisasjoner og sosiale bevegelser for å bidra til demokrati og rettferdig fordeling. Det er altså ikke politiske endringer i seg selv som er deres mål, men politiske endringer i retning demokrati og rettferdig fordeling. Det innebærer i praksis å identifisere de viktigste bremseklossene for demokrati og rettferdig fordeling, og gi støtte til de aktørene og organisasjonene som virker som de har størst tyngde eller mest potensial til å endre situasjonen i retning mer demokrati og rettferdig fordeling.

Både i Zambia og Botswana har norsk bistand gått til å bygge skattesystemer, en viktig premiss for omfordeling. I Bolivia har norsk bistand støttet indianerorganisasjoner og deres kamp for demokrati og omfordeling. NORAD bruker store midler til å støtte lokale organisasjoner som har god effekt på demokratisk utvikling. Eksempelene er mange – bistand er effektiv når den gir langvarig effekt, men da må årsakene til fattigdom bekjempes.

Veldedighet som feilmedisinering. En politisk og økonomisk elite i et land med stor fattigdom, kan være svært fornøyd med at veldedige organisasjoner fra rike nord driver skoler, barnehjem og sykehus – for da slipper de å gjøre det selv, de kan uforstyrret fortsette sitt luksusliv. Det veldedige arbeidet er godt ment og til hjelp for den heldige som mottar hjelp, men bidrar også til å legitimere at den økonomiske og politiske eliten fortsetter å unndra seg ansvar. Vi må tørre å spørre om veldedigheten faktisk gjør vondt verre.

Mange har klokkertro på økt handel. Hovedproblemet er at strukturen i veksten ofte har vært slik at store deler av befolkningen ikke har tatt del i den. Mange land har faktisk hatt en god økonomisk fremgang på makronivå. Men den samme fremgang er

ikke reflektert på mikronivå (husholdningsnivå), og forskjellen mellom rik og fattig har i mange tilfeller blitt større. Et eksempel er Tanzania. Landet har hatt vekst på jevnt 5-7 prosent de siste årene, men en undersøkelse i 2002 påpekte at på tross av sterk vekst har husholdningene ikke fått mer å rutte med. Det samme vil vi finne i de store oljelandene som Angola og Nigeria. Dette understreker nettopp at nasjonal økonomisk vekst ikke er ensbetydende med at folk bringes ut av fattigdom.

Etiske dilemmaer. Noen bistandsorganisasjoner gjør vondt verre – i det godes tjeneste – ved å ta fra statsmakter deres oppgaver og forpliktelser. Et eksempel er SOS – Barnebyer. De danner egne institusjoner for å hjelpe barn, basert på en idé om at rike folk i nord skal hjelpe fattige i sør. Dette stigmatiserer landene i sør og fratar dem ansvar, evne og egenskaper til å selv rydde opp. Den politiske eliten blir ikke utfordret og kan fortsette å leve sine luksusliv uten forstyrrelser.

Problematisk er også organisasjonen Plan International, der «fadderne» på nettsiden til Plan kan velge «fadderbarn» ut fra kjønn, nasjonalitet og alder. Bistand skal baseres på behovene til mottakeren, ikke hos giver. Praksisen til slike organisasjoner kan til en viss grad legitimere diskriminering.

Det finnes ikke fattige land, bare fattige mennesker. Fattigdom og rikdom er menneskeskapt og resultat av skjevheter i fordeling av makt og ressurser, samt manglende demokrati. Politisk endring burde derfor være hovedmål i bistandsarbeidet. Veldedighet uten mål om politisk endring, slik som tjenesteleveranser, kan gjøre situasjonen verre ved å frata statsmakter ansvar og oppgaver ovenfor sin egen befolkning og dermed ende opp med å subsidiere eliten. •

FAKTA:

Petter Eide har vært generalsekretær i Amnesty Norge, Care International Norge og Norsk Folkehjelp. Eide har også felterfaring bl.a. som leder av Kirkens Nødhjelps arbeid i Pakistan. Han er utdannet lærer, har hovedfag i sosialantropologi, samt hovedkurs fra Forsvarets Høgskole. Eide er 2. stortingskandidat for SV i Oslo.

Skulen som brann i 1910 ... (Foto: Sunnfjord Folkehøgskule)

... og skulen som vart bygd opp att i 1911. No ligg det eit skulemuseum i tredje etasje. (Foto: Arne Håberg)

Leon Haugsbø, tidl. rektor

Sunnfjord folkehøgskule:

Opp av asken

I 1902 ble «Søndfjords kirstelige ungdomsskule» stifta og heldt til i leigde lokale i Naustdal. Ungdomsvennenes Forening, ein organisasjon som vart stifta med det eine målet å opprette ein kristeleg ungdomsskule, kjøpte i 1909 ei tomt på Førde til skulen og gav området namnet Solvang: «Og sol er det hele aaret, saa sandt himmelen er klar. Men vi tænkte ikke bare på det. Vi tenkte mere paa Grundtvigs ord: Hvad solskin er for den sorte muld, er sand opplysning for muldens frænde».

Haavetun. Vinteren 1909 tok det førebuaende arbeidet med bygginga av skuleheimen på Førde til. Bededag 7. mai 1909 vart grunnsteinen lagt ned. Sommaren 1910 stod det første huset ferdig. Det fekk namnet Haavetun etter eldsjela Anders Haave. Haaves Minde var namnet på skulen når den starta opp, og vart no namnet på hovudbygget.

Tragedie. Styrar Rasmus Øvrelid flytta så inn med familien sin. Skulens vener var

glade for at dei endeleg hadde fått sitt første bygg i eige tun. Like før skulestart, natt til 3. september 1910, tok huset fyr og heile bygget brann ned. Øvrelid var på foredragsreise og kom heim først seint på kvelden. Han miste kona, fire barn og svigermor i brannen. Berre to gutar og eit lite barn som kona fødde dagen etter den tragiske brannen, før ho sjølv døydde, hadde han igjen. Kva som var årsak til brannen, finn vi lite opplysningar om. Det einaste som vart opplyst, er at det starta å brenne i austre del

av bygningen i det rommet der målarane hadde utstyret sitt.

Nytt Haavetun. Sjølv om dette vart eit hardt slag både for alle som var glade i skulearbeidet og ikkje minst for styrar Øvrelid, vart det likevel vedteke å reise opp att bygget med det same. Ingeniør M. Haugen frå Stongfjorden telegraferte følgjande til styret: "Deltar hjertelig i Deres sorg over tapet av ungdomsskolen. Fat endnu mod til at bringe den store sak frem! Søndfjord har ikkje raad til at miste sin ungdomsskole. Kundskap er betre enn penge. Haugen".

Byggmeister Martinus Stubhaug frå Naustdal tok på seg bygginga for kr 2700. Bygget var på tre etasjar oppå ein kjellar der det var kjøkken, matsal, sløydsal og badrom. I første etasje var det tre store skulesalar og eit rom for lærarinna. Andre etasje var innreia til handarbeidssal, bustad for styrar-

familien og nokre elevrom. I tredje etasje var det berre elevrom. Til saman 32 elevrom. I 1911 stod Haavetun ferdig på nytt, og skulen kunne ta til i dette bygget ved skulestart om hausten. Huset var ein del av drifta på folkehøgskulen fram til 1986.

Haavetun i ny rolle. På 1980-talet hadde styret tankar om å rive Haavetun. Nyttidrettsbygg med fleire klasserom stod ferdig i 1986. Tilsynsmannen for folkehøgskulane var på synfaring og tilrådde riving, men fleire av dei tilsette meinte at skulen ikkje kunne misse eit så verdfullt bygg. Førde som tettstad er heller fattig på bygningar med slik særprega byggestil. Styret gjorde om vedtaket. Men ei restaurering av Haavetun ville koste mykje pengar, og arbeidet kunne difor ikkje setjast i gong utan at bygget også vart sikra inntekter. Våren 1991 fekk Sunnfjord Folkehøgskule ein leigeavtale med Sogn og Fjordane Sjuke-

OVER: Noregs gamle historie hadde ein særleg plass i folkehøgskulen før. (Foto: Leon Haugsbø)

ØVERST TIL VENSTRE: På sysalen stod symaskina klar til bruk for jentene ... (Foto: Leon Haugsbø)

NEDERST TIL VENSTRE: ... medan gutane lærde seg sløyd. (Foto: Leon Haugsbø)

pleiehøgskule. Huset inneheld i dag undervisningsrom, møterom og bustader.

Skulemuseum i Haavetun. Til skulen sitt 100-årsjubileum 2002 vart det laga eit skulemuseum i tredje etasje av bygget. Her finn vi eit elevrom slik det var på 1950-talet med originalt inventar med senger og bord, tre rom med utstilling av utstyr brukt på skulen. Det er både reiskapar og undervisningsutstyr frå sløyden, sysalen, naturfagrommet, kontoret og kjøkkenet. I biblioteket er det samla ein del gammal litteratur. I tillegg har museet heile preparatsamlinga til Ottar Nesje som han brukte i biologiundervisninga. Han skreiv lærebok i biologi og laga ei mengde preparat. Då skulen bygde museet, vart det gitt kulturmidlar både frå Førde kommune og Fylkeskulturkontoret. Dette er truleg det einaste skulemuseet i sitt slag. •

ISSN 2535-3284

Returadresse:
IKF
Postboks 420 Sentrum
0103 Oslo

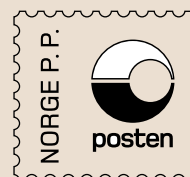

Foto: Julie Rebecca Flåta, elev på Bjerkely fhs

TEMA FOR NESTE NUMMER: Verdier